

Ponedjeljak, 27. juni 2005.
Svedok William Albert Wagenaar
Otvorena sednica
Optuženi su pristupili Sudu
Početak u 14.18 h.

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite, sedite.

SUDIJA PARKER: Izvolite, gospodine Topolski.

ADVOKAT TOPOLSKI: Hvala, časni Sude. Neke stvari su se dogodile u životima nekih od nas od kada smo poslednji put zasedali. U vezi ovog predmeta želeo bih da kažem dve stvari pre nego što profesor Wagenaar uđe u sudnicu. Kao prvo, da li mogu jasno da stavim do znanja nešto što je već jasno a to je da je on pozvan kao svedok sva tri tima Odbrane. A druga stvar, koja možda još nije došla do Pretresnog veća, a pogotovo kad se tiče mog dela, značajno će skratiti stvari. Mislím da časni Sud ima izveštaj profesora Wagenaara?

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, vi ste pročitali izveštaj i naravno, primetili ste da se sastoji iz tri dela. A mi, Odbrana, pozivaćemo se samo na prvi deo izveštaja, odnosno onaj deo koji se odnosi na Pravila. Ta druga dva dela koja se bave, ako mogu tako da kažem, time kako se pravila mogu protumačiti i/ili primeniti što se tiče ovog slučaja, nama koji branimo svakako izgleda da bi više odgovaralo i bilo prikladnije predmetu podneska u propisanom roku, pre nego iskaz profesora Wagenaara.

SUDIJA PARKER: Dakle, da li to znači da ćete se oslanjati samo na jedan deo izveštaja?

ADVOKAT TOPOLSKI: Da. Nije nam se činilo da će biti potrebno obezbediti dodatni dopunjeni izveštaj, jer naravno, da je to u potpunosti stvar gospodina Whitinga u kojim granicama će se vršiti njegovo unakrsno ispitivanje, te da je to u potpunosti na njemu. Ali, naravno, kao što sam predložio za glavno ispitivanje, mi ćemo se oslanjati samo na one stvari koje se nalaze u prvom delu.

SUDIJA PARKER: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, imajući ovo na umu, s vašim dopuštenjem, da li mogu da pozovem profesora Wagenaara?

SUDIJA PARKER: Možda bi, pre nego što to uradite, trebalo da se pozabavimo još nekim izjavama po *Pravilu 92bis*?

ADVOKAT TOPOLSKI: U redu.

SUDIJA PARKER: I pošto smo došli do tačke kada imamo nacrt odluke a čini se da je odgovor Tužilaštva uslovljen nekim dogovorenim činjenicama, tako da ta stvar još nije rešena. Pitam se da li su te dve stvari zaista povezane. Možda da pogledam šta druga strana...

ADVOKAT TOPOLSKI: Molim vas da...

SUDIJA PARKER: Da. Vidim da vi to sada nemate na umu. Izvolite, gospodine Whiting.

TUŽILAC WHITING: Časni Sude, ako mogu samo nešto kratko da kažem u vezi veštaka. Moja je namera da ispitujem veštaka isključivo u vezi prvog dela njegovog izveštaja, tako da će moje unakrsno ispitivanje biti mnogo kraće. Da su drugi i treći deo bili predloženi i da se na njih oslanjalo na bilo koji način, imao bih znatan broj pitanja u unakrsnom ispitivanju u odnosu na ta dva dela izveštaja. Dakle, kada je reč o podnesku po *Pravilu 92bis* koji je podnet u ime Fatmira Limaja u vezi tri izjave, ove dogovorene činjenice su povezane sa izjavama i zapravo mogle bi – i ja ih ovde imam – mogle bi da budu uvrštene i u spis, ako želite, kako bi Sudu bio olakšan posao u donošenju odluke po ovom pitanju. I biće jasno zašto su one povezane. Da nije došlo do dogovora o ovim činjenicama, onda bi Tužilaštvo tražilo da unakrsno ispituje svedoke.

SUDIJA PARKER: U redu. Dakle, gospodine Khan, da li ste vi zadovoljni?

ADVOKAT KHAN: Da, Časni Sude, tako je. Nema uopšte ničeg kontraverznog u izjavama svedoka po *Pravilu 92bis* ili u onome što je moj iskusni prijatelj predvideo da pročita.

SUDIJA PARKER: Hvala. Izvolite, gospodine Whiting.

TUŽILAC WHITING: Hvala, časni Sude. Postoje tri različite izjave koje se odnose na *Pravilo 92bis*. Prva se odnosi na izjavu RTK [Radio-Televizija Kosovo] i dogovorena je izjava kako sledi...

SUDIJA PARKER: Izvinjavam se, da li mogu da pitam da li je to u pismenom obliku kako bi mogli da pratimo?

TUŽILAC WHITING: To jeste u pismenom obliku ali imam samo jedan primerak. Dakle, jeste u pisanom obliku ali ne možete da pratite jer imam samo jedan primerak.

SUDIJA PARKER: Nastavite usmeno, a onda ćete moći tokom pauze to dati sudskom službeniku. Da li je to u redu?

TUŽILAC WHITING: Da, uradiću tako. I to je vrlo kratko.

SUDIJA PARKER: Hvala vam.

TUŽILAC WHITING: U prvoj izjavi se kaže: "Druge političke ličnosti i bivši članovi OVK sa Kosova/Kosovë takođe su se redovno pojavljivali na RTK od septembra 1999. godine pa nadalje, uključujući Hashima Tačija, Jakupa Krasniqija, Sylejmana Selimija, Agima Çekua, Ramusha Haradinaja, Rexhepa Selimija i druge. RTK je takođe emitovala više priča o ratu, gde je bilo i video snimaka iz rata i razgovora sa bivšim borbama OVK." Druga se odnosi na izjave iz novina po *Pravilu 92bis*: "Osim dnevne novine *Epoka e re*, druge novine koje izlaze na Kosovu/Kosovë su *Koha Ditore* i *Bujku*. Druge političke ličnosti i bivši članovi OVK sa Kosova/Kosovë takođe su se redovno pojavljivali u novinama *Epoka e re* od početka 2000. godine, pa nadalje, uključujući Hashima Tačija, Jakupa Krasniqija, Sylejmana Selimija, Agim Çekua, Ramusha Haradinaja, Rexhepa Selimija i druge. *Epoka e re* takođe je imala priče o ratu, uključujući i fotografije bivših pripadnika OVK." I na kraju, kada je reč o poslednjoj izjavi, kada je reč o Izdavačkoj kući *Dukađini/Dukagjini*: "Izdavačka kuća *Dukađini/Dukagjini* je takođe pružala usluge štampanja i za druge političke ličnosti na Kosovu/Kosovë, poput Hashima Tačija, Ramusha Haradinaja i drugih."

SUDIJA PARKER: Dakle, to su činjenice, koliko sam shvatio, o kojima postoji sporazum među stranama?

TUŽILAC WHITING: To je tačno, časni Sude.

SUDIJA PARKER: I na tome se zasniva. Da li je to tako, gospodine Khan?

ADVOKAT KHAN: Tako je, časni Sude. Postoji jedna vrlo kratka stvar koja je proizišla iz toga.

SUDIJA PARKER: Da li možemo da razjasnimo da se sva trojica optuženih slažu sa tim činjenicama?

ADVOKAT GUY-SMITH: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI: Da.

SUDIJA PARKER: Hvala. Oprostite, gospodine Khan.

ADVOKAT KHAN: U redu je, časni Sude. U Pravilima postoji mogućnost ovog postupka po *Pravilu 92bis*. Časni Sude, mi smo potpuno u vašim rukama. Tamo se ne pojavljuje... pa, nema spora među stranama o formama ovih izjava. One su, kao što sam rekao, u potpunosti nesporne.

SUDIJA PARKER: Vi pokušavate i tražite da Pretresno veće izmisli pravilo koje bi vam omogućilo da izbegnete *Pravilo 92bis*?

ADVOKAT KHAN: Ne. Časni Sude, naravno, *Pravilo 92bis* je *lex specialis* ali je naravno, podređeno *Pravilu 89 (C)* i čini mi se u odnosu na sudske troškove, u čemu

nema spora među stranama. To može, na primer, biti pročitano u dokazima, kao što je to moj iskusni prijatelj uradio sada. Ako ste voljni da nastavimo po *Pravilu 92bis*, naravno da to može da se uradi. I zapravo formalni zahtev je dat prošle nedelje Sekretarijatu kako bi se otpočele te formalnosti. Ali, časni Sude, ako ste voljni da prihvatite te izjave po *Pravilu 89 (C)*, može se sačuvati dragoceno vreme Sekretarijata, kao i određeni troškovi Suda. Časni Sude, to potpuno zavisi od vas.

SUDIJA PARKER: Gospodine Khan, svi smo veoma svesni da u ovim okolnostima u suštini postoji saglasnost da Pravila donekle mogu biti neusklađena. Ipak, Žalbeno veće smatra da ne treba da ignorišemo *Pravilo 92bis*, kada uzimamo u obzir *Pravilo 89*. U tim okolnostima, bojim se da morate da sledite proceduru predviđenu *Pravilom 92bis*.

ADVOKAT KHAN: Časni Sude, tako će biti učinjeno. Zahvaljujem vam.

SUDIJA PARKER: Osim, naravno, ukoliko dobijete te dogovorene činjenice. Ukoliko to uspete. Malo je teško preinačiti izjavu u dogovorene činjenice.

ADVOKAT KHAN: Časni Sude, onda ćemo stvari ostaviti onakve kakve jesu.

SUDIJA PARKER: Kao što je nagovešteno u *Pravilu 92bis*...

ADVOKAT GUY-SMITH: To će se ubrzo i desiti. Međutim, postoji druga stvar koju bih želeo.... kojom bih želeo da se pozabavim. Opomenut sam da bi trebalo da se pozabavimo, ako ih imamo, lekarskim izveštajima o kojima smo razgovarali na poslednjem pretresu koji su uvršteni pod pečatom.

SUDIJA PARKER: Da li je to dokazni predmet Odbrane broj DB6?

ADVOKAT GUY-SMITH: Dokazni predmet Odbrane broj DB6.

SUDIJA PARKER: Biće primljen u spis pod pečatom.

ADVOKAT GUY-SMITH: Hvala, časni Sude.

sekretar: To će biti dokazni predmet Odbrane broj DB6, pod pečatom.

SUDIJA PARKER: Hvala. Molim da se uvede svedok i mislim da gospodin Topolski može da počne. Vidim da je nestrpljiv.

ADVOKAT TOPOLSKI: Kompletiram moj domaći zadatak. Samo da vas pitam časni Sude, uz izveštaj gospodina Wagenaara da li imate i dokument: *Policija i krivična evidencija*, dokument iz 1984. godine, oznaka D: *Propisi o praksi za identifikaciju osoba od strane policajaca?*

(svedok je pristupio Sudu)

ADVOKAT TOPOLSKI: Vidim, časni Sude, da imate.

SUDIJA PARKER: Imam dva od tri.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, mogu li da ukažem da sam na konsultacijama jutros sa profesorom video da imamo različite formate dokumenta. Ukoliko je to slučaj, dakle, ako postoji razlika između onoga što mi imamo i što vi imate, onda bi bilo bolje da se pobrinemo da svi imamo isti primerak. Tako da vas molim, časni Sude, ukoliko nemate istu paginaciju, skrenite mi pažnju na to.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Dobar dan, profesore. Molim vas, budite tako ljubazni i pročitajte svečanu izjavu koja se nalazi na kartici pred vama.

SVEDOK WAGENAAR: Svečano izjavljujem da ću govoriti istinu, celu istinu i ništa osim istine.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Molim vas, sedite. Izvolite, gospodine Topolski.

ADVOKAT TOPOLSKI: Hvala, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Dok se to dešava, zaboravio sam da kažem gospodine Khan, da se tri izjave po *Pravilu 92bis* usvajaju sada u spis.

ADVOKAT KHAN: Zahvaljujem.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, da li vidite profesora?

SUDIJA PARKER: Blagosloveni smo što jasno vidimo profesora a i vas, gospodine Topolski.

ADVOKAT TOPOLSKI: Ništa u životu ne može biti bolje od ovoga.

svedok William Albert Wagenaar

GLAVNO ISPITIVANJE: ADVOKAT TOPOLSKI

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, kao što znate, ja zajedno sa gospodinom Powlesom zastupam Isaka Musliua, ali vi ste pozvani da budete svedok za sva tri tima Odbrane i mi vam se zahvaljujemo na vašoj pomoći. Kao prvo, postaviću vam jedno ili dva preliminarna pitanja pre nego što pređemo na vašu biografiju. Pre nego što počnemo, ako vam se učini da govorim sporije nego što je normalno, to namerno radim, jer se sve simultano prevodi. Molio bih vas da sačekate da čujete moje pitanje pre nego što odgovorite, a ja ću se truditi da sačekam da završite vaš odgovor pre nego što

postavim sledeće pitanje da bi prevodioci mogli da prevedu. Profesore, da li je tačno da ste prvi put bili upoznati s ovim predmetom 15. aprila ove godine?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno je.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Molim vas samo da se malo približite mikrofONU. Puno vam hvala. I u tim uputstvima koje ste dobili, profesore, da li ste dobili materijal za ovaj predmet koji je naveden u Aneksu A vašeg izveštaja?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Za zapisnik, vi ste to dobili 18. aprila 2005. godine?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li je tačno da ste napismeno i detaljno podneli izveštaj 22. maja 2005. godine?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno je.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li je tačno da ste nakon toga imali više razgovora i sastanaka sa timovima Odbrane?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Poslednji sastanak, izuzev ovog danas sa mnom, sa gospodinom Guy-Smithom, gospodinom Powlesom, bio je zajednički sastanak između Odbrane i gospodina Whitinga koji je bio jedini predstavnik... oh, ne, bio je još neko. Bio je i gospodin Nicholls, izvinjavam se...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, bio je još neko.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Gospoda Whiting i Nicholls u ime Tužilaštva pridružili su se sastanku, i to je bio zajednički sastanak. I to je bilo prošle nedelje, 24. juna?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, vaš CV je prilično dugačak. Pokušajmo zajedno da rezimiramo. Zamoliću vas da nam prvo kažete nešto o vašem obrazovanju i kvalifikacijama. Želite li da vas podsetim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Pa, ako imate pitanja o tome.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: U redu. Ja ću vas voditi kroz to. Od 1953. do 1960. godine bili ste u gimnaziji u Utrehtu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Od 1960. do 1965. godine na Univerzitetu u Utrehtu ste doktorirali eksperimentalnu psihologiju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: 1972. godine na Univerzitetu u Lajdenu doktorirali ste društvene nauke?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Vi se danas po profesiji i zanimanju socijalni psiholog?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Od početka 1960. godine radili ste na mnogim mestima i institucijama?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Uključujući i Holandiju, naravno, ali početkom 70-tih godina bili ste gostujući profesor na Državnom univerzitetu u Pensilvaniji u Sjedinjenim Američkim Državama kao Fulbrightov stipendista?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Bili ste na čelu odeljenja *Institute for Perception* u Soesterbergu. Imam...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Soesterberg.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: U Holandiji... hvala vam - od sredine 70-tih do sredine 80-tih godina. Od 1982. do 1985. godine, i siguran sam da nije greška u kucanju, kaže se da ste bili vanredni profesor eksperimentalne psihologije?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tako se to zove. Ali ja sam bio honorarni profesor. Mislim da je to bolje tako nazvati.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: U velikom sam iskušenju da kažem nešto ali neću. Mislim da od 1985. godine pa do danas vi predajete eksperimentalnu psihologiju na Univerzitetu u Lajdenu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: I imate veze sa Univerzitetom u Belgiji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Imam posebnu profesuru na Univerzitetu u Leuvenu.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Vi ste jedan od stalnih članova Holandskog Instituta za napredne studije u Vasenaru?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Dekan ste Univeziteta u Utrehtu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, bio sam.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Bili ste.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Vi ste počasni profesor Univerziteta u Utrehtu i profesor psihologije i prava na Pravnom fakultetu Univerziteta u Lajdenu od 2004. godine do sada?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Vi ste, profesore, na više položaja koji su navedeni u vašem *curriculum vitae* i neću sada da ulazim u pojedinosti. Ali što je od značaja za ovo Pretresno veće, vi ste početkom 70-tih godina dobili Fulbrightovu stipendiju i druge počasti koje ste dobili, uključuju i članstvo u Kraljevskoj holandskoj akademiji nauke i počasni ste član Churchill koledža u Kembridžu a ne manje važno, počasni građanin Krita - sve su to počasti koje ste primili tokom 80-tih i 90-tih godina. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: I vi ste autor ili koautor bar deset knjiga koje se bave stvarima o kojima ćete danas govoriti. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: I autor ste brojnih članaka, možda preko 150 na tu temu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Na više tema.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Na više tema?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nisu svi na ovu temu.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Svedočili ste pred Holandskim sudom u više suđenja?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: I možda je relevantnije za nas, dva puta ste bili svedok u ovom Sudu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Prvo... prvi put je to bilo u *Predmetu Tadić*.

Profesore, ko vas je pozvao da svedočite u *Predmetu Tadić*?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Prvi kontakt sam imao sa Tužilaštvom u *Predmetu Tadić* i sarađivao sam sa gospodinom Alanom Tiegerom u to vreme. A zatim je i Odbrana takođe imala neka pitanja i postignut je sporazum da odgovaram istovremeno na pitanja obe strane.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Nakon toga ste svedočili i u *Predmetu Kupreškić*, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Tada ste pozvani kao svedok Odbrane?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, izveštaj koji imamo svi pred sobom, podeljen je na tri dela. Kao što vam je poznato, pozivamo se, uz dužno poštovanje prema drugom i trećem, isključivo na prvi deo. Da li me pratite?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Postaviću vam svega nekoliko pitanja u vezi prvog dela, a pretpostavljam da će gospodin Whiting takođe imati pitanja za vas u vezi tog dela izveštaja. Postupiću na taj način, profesore, budući da smo svi pročitali izveštaj, a i Pretresno veće nam je reklo da su ga takođe pročitali. Tako da ćemo dobiti na vremenu ako ne idemo red po red. Možda bi bilo od pomoći, a zaustavite me ako nije, ukoliko se budemo pozivali samo na naslove, odnosno naslov svakog od pravila, jer je to suština pitanja koja ću vam ja postavljati kao i gospodin Whiting. Uz izveštaj imamo i dokument koji zovemo Kodeks Prakse policijske identifikacije osoba. Da li je to tačno? Na engleskom je to *PACE* zona 3/1:51...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE:... oznaka. Prvo ću se baviti ciljevima, profesore, ciljevima pravila. Ako pogledamo kodeks prakse, *PACE* pravila, to je kod mene na 128. stranici. Na početku stranice.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, zaustaviću se da vidim da li imamo istu paginaciju.

SVEDOK WAGENAAR: To je možda na 124. stranici u...

SUDIJA PARKER: Na 124. stranici primerka koji mi imamo.

ADVOKAT TOPOLSKI: Pa, mogu li da vam dam tri nova primerka. Da li gospodin Whiting ima to na stranici 124 ili 128? To je pravilo broj 1. Izvinjavam se, to nije bilo spojeno zajedno. Rekao bih da je sadržaj isti, samo je format drugačiji. Dakle, neću se pozivati na broj stranice, nego na broj paragrafa.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, pravilo broj 1... *D* je uvod. Zatim se u pravilu 1.2 kaže sledeće: "Identifikacija svedoka se radi, na primer, ako je počinilac zločina viđen u izvršavanju zločina a svedoku se pruža mogućnost da identifikuje osumnjičenog posredstvom video identifikacije ili posredstvom postrojavnja ili sličnog postupka." Na ove reči želim da se fokusiramo: "Ova procedura se radi kako bi se testirala sposobnost svedoka da identifikuje osobu koju je video prethodnom prilikom i kako bi se osiguralo da ne dođe do pogrešne identifikacije." Ovo su ciljevi pravila. Da li se cilj razlikuje na bilo koji značajan način od cilja vaših pravila?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, sasvim su isti ciljevi.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Baveći se ciljevima, dakle, proći ću kroz sama pravila. Profesore, pokušaću, ako mogu, da dam stenografski opis svakog od njih. I ako postoji bilo šta što želite ukratko da dodate ovom kratkom opisu, uradite to, ali imajte na

umu da ja znam da će vam gospodin Whiting postavljati pitanja u vezi sa tim. Pravilo broj 2: "Počinilac mora biti nepoznat." To je rezime pravila broj 1, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Odnosno, u vreme zločina svedok bi trebalo da je video počinioca koga on ili ona nisu poznavali.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Prema Pravilu broj 2, ukoliko je moguće, naravno, ne sme biti prethodnog viđanja?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne između počinjenja zločina i provere svedoka. Tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 3, ako bi trebalo da se nešto istakne u vezi sa ovim pravilom, da li bi to moglo biti da optuženi treba da odgovara opisu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 4. Kada smo se mi ovde bavili postavkama fotografija, ukoliko je moguće, ostali bi na postavci fotografija trebalo da se poklapaju sa izgledom osumnjičenog?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. I poželjno je da se to takođe testira pre nego što se, zapravo, fotografije pokažu svedoku.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Testirano na kome i od koga?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Kao što sam opisao, moglo bi biti provereno od skupa probnih svedoka kojima se da opis zločina a koji dolaze iz iste populacije ili etničke grupe kao i pravi svedoci. I ukoliko oni, koji nikada nisu videli osumnjičenog na mestu zločina, mogu da identifikuju jednog osumnjičenog na postavci fotografija, onda se može reći da je postavka fotografija napravljena tako da ide na štetu osumnjičenog.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 5, a želeo bih da se to uporedi sa nečim iz kodeksa, *PACE* pravila. U Pravilu broj 5 kaže se da se svedoku moraju dati pravilna uputstva. Da li se slažete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Tu su neki nacrti za standardna uputstva koji mogu da se koriste.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li možemo da vidimo – to je i za Pretresno veće, takođe – da se to na isti način može videti i u kodeksu. Pozivam vas i sudije da pogledaju Dodatak E, koji možete da nađete na stranicama 168 ili 172, zavisu u kom svežnju dokumenata tražite. To je Dodatak E pod naslovom "Pokazivanje fotografija".

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U mom primerku je to na 168 stranici.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Gledajući paragraf broj 5 istovremeno sa vašim pravilom broj 5 da li se u paragrafu 5 aneksa kaže: "Kada se svedoku pokažu fotografije mora mu se reći da fotografija osobe koja se traži možda jeste a možda i nije među tim fotografijama. Ukoliko oni ne mogu pozitivno da identifikuju jednu osobu, to moraju da kažu. Svedoku bi takođe trebalo da bude rečeno da ne bi trebalo da donese odluku dok ne pogleda najmanje 12 fotografija. Svedok neće biti podstaknut ili vođen na bilo koji način,

već ga treba ostaviti da bez ikakve pomoći napravi izbor." Profesore, da li biste rekli da ovo što stoji u dodatku odražava ono što stoji u vašem Pravilu broj 5?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, iako postoji nekoliko malih razlika. Jedna je broj 12...

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Oh, da...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR:.. koji, naravno, sledi iz drugog odeljka pravila gde je navedeno da je broj 12 tačan broj.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Oh, da.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: A druga stvar je da se u mom opisu pravila dodaje još nekoliko aspekata, kako bi trebalo da bude potpuno jasno svedoku da može da pokaže samo jednu osobu. Ne mogu da tvrde da prepoznaju bilo koju osobu ako prepoznaju dve ili tri osobe sa te postavke fotografija. Stoga bi trebalo da bude vrlo jasno da oni mogu da prepoznaju samo jednu osobu ili nijednu. Druga mogućnost ne postoji. Prema mom iskustvu, to pomaže ako se na taj način navede u pravilima.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 6, mada je jasno samo po sebi, a to je da test, kako vi kažete, ne bi smeo da podleže sugestijama i da u stvari, treba da ga izvede neko nezavisan. Da li možete da definišete za časni Sud, molim vas, ko bi trebalo, po vama, da bude ta nezavisna osoba - koja nezavisna osoba bi trebalo da bude zbog maksimalne efikasnosti ovog postupka?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U stvari, ja nisam koristio reč "nezavisna" ali ovde kažem da osoba koja sprovodi test ne treba sama da zna ko je u postavci fotografija osumnjičena osoba, tako da ne postoji način, bilo svesno, bilo nesvesno, da ta osoba može da oda tu informaciju svedoku.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Na primer, u Velikoj Britaniji, ako sam dobro shvatio, ovaj postupak sprovodi policajac koji nema nikakve veze sa istragom, znači takva osoba bi se kvalifikovala?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Bilo bi poželjno da imaju takvu osobu, ali bitna stvar je da ta osoba ne zna ko je u postavci fotografija osumnjičeni. Moglo bi se dogoditi da čak ni policajac koji nije povezan sa samim slučajem iz nekog razloga, sazna za identitet osumnjičenog u postavci fotografija. To je ono što ne bi smelo da se dozvoli; to je bitan deo toga.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 7 moglo bi se sažeti, ako se slažete, profesore, kao "Svi pokušaji svedoka trebalo bi da budu zabeleženi i snimljeni"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Međutim, možda nije sasvim jasno da se ovo odnosi na dva skupa identifikacija. Jedan skup se tiče istih osumnjičenih, ali to se takođe odnosi na identifikaciju koja je napravljena za istog svedoka, možda i za druge osumnjičene. Jer ukoliko su svedoci bili uspešni ili neuspešni prilikom identifikacije drugih ljudi, to je jedna veoma relevantna informacija.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 8 možda bi se moglo sažeti ukratko "Ne sme biti kontaminacije". Da li se slažete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 9 bavi se, kao što ste opisali, raznim načinima istrage, da tako kažem. Ako pogledamo sada sličnu definiciju ovoga u paragrafu 3.1 pravila, ovde je to pod naslovom "Slučajevi u kojima je osumnjičeni poznat i dostupan"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: U stvari, Pravilo broj 9, profesore, navodi korake koji mogu biti dostupni istražiocu u smislu identifikacije dokaza. Da li bi to moglo da bude tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Postoji neka vrsta klasifikacione skale, moglo bi se reći, jedne propisane skale sa manje-više poželjnim procedurama.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Ako se pogleda engleski kodeks u paragrafu 3.1, na klasifikacionoj skali se uopšte ne pominje postavka fotografija. Gde, po vašem mišljenju, spadaju postavke fotografija u ovoj skali delotvornih i pravednih zaštićenih procedura, profesore? Kako su rangirane?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, za početak, postoje dve vrste procedura identifikacije putem fotografija. U jednoj proceduri koristi se fotografija cele osobe, od glave do pete, često se u pozadini nalaze crte koje označavaju visinu ljudi, tako da se može videti da li se radi o visokoj ili niskoj osobi, velikoj ili maloj. U drugoj proceduri koristi se lice, samo fotografija lica, koja vam ništa ne kaže o držanju ili visini ili građi tih ljudi. Tada ste ograničeni samo na lice. Očigledno, ako su svedoci videli visinu i građu i takođe opisali visinu i građu, moglo bi da bude dobro da se koriste fotografije koje to i pokazuju, tako da je u tom slučaju verovatnoća ispravne ili neispravne identifikacije takvih osoba veća.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pravilo broj 10 jednostavno glasi "Bez identifikacije putem ličnih dokumenata"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, vi to možete da uradite u administrativne svrhe, ali to ne može da zameni pravilnu proceduru postavke fotografija.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Želim da vas pitam o jednoj stvari koja proizilazi iz sledećeg paragrafa, nakon što smo završili rezime samih pravila, želim da vas pitam samo još o jednoj stvari, profesore. Pitanje koje ste postavili u vašem izveštaju između paragrafa 20 i 21, nakon Pravila broj 10, na 7. stranici, glasi – šta ako su pravila prekršena? Dakle, naravno da ćete uvažiti to da li će Sud usvojiti ijedno od ovih pravila i ako/da li će na osnovu dokaza naći da je bilo koje od pravila koje je Sud usvojio prekršeno - to je u potpunosti stvar Suda. Ali recite nam profesore, da li znate na koji način engleski sudovi postupaju u slučaju kršenja procedure? Prema vašem shvatanju, koji test primenjuje engleski sudija u traženju prihvatljivosti identifikacionih dokaza, kada razmatra da li jeste ili nije bilo kršenja pravila u praksi?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Iako nisam stručnjak za pravo a definitivno nisam stručnjak za englesko pravo, moje shvatanje je da... što je, naravno takođe osetljivo, kada govorite o kršenju pravila, vi ne govorite o malim odstupanjima od

poželjnih pravila, ali govorite o ozbiljnim i značajnim kršenjima pravila... što meni govori da je verovatnoća lažne pozitivne, lažne pozitivne identifikacije znatno povećana, naravno, na štetu optuženih.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: I poslednje pitanje: da li vam je poznat, kao prvo, bilo koji krivični ili kvazi-krivični pravosudni sistem u svetu koji je usvojio sva ova pravila ili većinu od ovih deset pravila, profesore?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, već ste upućeni na *PACE* pravila, koja su, naravno u Evropi briljantan primer kvalifikacija još u ranoj fazi takvih pravila. U Holandskom pravosudnom sistemu, kao što sam naveo, mislim u napomeni broj 1 mog izveštaja...

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Na stranici broj 4, napomena broj 1.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ministarstvo pravde dekretom je utvrdilo pravila za Holandski pravosudni sistem, koja su propisana od strane... što je nazvano Savetodavni odbor za krivične istrage *Recherche Advies Commissie*, čiji sam član u to vreme bio i ja, priručnik je napisao gospodin Von Amelsvoort, napisan za Policijsku akademiju, koji koriste svi policajci koji obavljaju takve testove u našoj zemlji. Ukaz ministra iz 2002. godine imao je nameru da sudovi treba da testiraju stvarne procedure koji se koriste na suđenjima u skladu sa ovim pravilima. Ali kako nema velike razlike između pravila iz 1992. godine i onih koje je objavio gospodin Von Amelsvoort u svom udžbeniku, sudovi bi mogli da izaberu bilo koje od ova dva.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: To je holadsko nacionalno iskustvo. Da li su vam možda poznati neki primeri bliže kući, odnosno bliži ovom Međunarodnom krivičnom sudu i njegovom istražnom krilu, kada je reč o ovim pravilima?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, ja nisam video pravila za identifikacione procedure, recimo, utvrđene od ovog Suda.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Niste?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali primetio sam nekoliko stvari čiju vrednost mogu da uvažim. Jedna od njih je da je u suđenju gospodinu Kupreškiću Međunarodni krivični sud u svojoj odluci izričito naglasilo neka od pravila, koja sam predstavio a koja su onda bila posebno relevantna za taj predmet i zapravo je odlučio da ne koriste jedan deo dokaza koji im je predočen. Druga stvar koju mogu da vam kažem jeste da je – i naravno, svi ste vi upoznati s tim – da je gospodin Von Amelsvoort... da je priručnik gospodina Von Amelsvoorta preveden u ovom Sudu na engleski jezik a zatim korišćen kao udžbenik za obuku istražitelja ovog Suda. Mislim da je to bilo 1999. godine. Pa, ne znam tačno šta to službeno znači, ali bi bar trebalo da znači da se u to vreme smatralo... da je bilo odlučeno da je ovaj set pravila bio vrlo koristan za ovaj Sud.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Koje godine je to bilo, profesore, koliko ste vi razumeli?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da je to bilo 1999. godine... 1998. ili 1999. godine, ali mislim da bi iz kancelarije Tužilaštva mogli više da vam kažu o tome,

jer mislim da su oni bili više u to uključeni nego ja. Dakle, oni bi mogli da vam daju i prevod i detalje te obuke.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Samo bih želeo da bude sasvim jasno šta vi ovde tačno kažete. Moramo imati na umu da se ovde bavimo jednom velikom organizacijom.
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Koja konkretna služba unutar Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju je preuzela te smernice?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da ne bih trebao da nagađam.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Ne, ne bi trebalo.
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Razgovarao sam sa gospodinom Von Amelsvoortom koji mi je tačno objasnio... razgovarao sam iz razloga što sam hteo da ga pitam da li možda postoji engleski prevod njegove knjige koji bi mogao da predam ovom Sudu.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li ste videli...
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: A onda mi je on odgovorio da oni to već imaju.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Tačno.
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I tada mi je objasnio da je ta njegova knjiga korišćena za obuku istražioca – to mi je on rekao i to je sve što mogu da vam kažem o tome – za istražioce ovog Suda.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li ste videli ranije taj dokument?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Nisam video taj dokument. Isto tako, moram da vam kažem da je ovo sada već peto izdanje te knjige. Drugo izdanje je prevedeno za ovaj Sud, ali razlike su male.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, da li mogu samo u svrhu identifikacije da vam pokažem dokument na trenutak i da vas pitam da li ste ga videli do sada?

ADVOKAT TOPOLSKI: Slažem se da gospodin Whiting ima primerak dok ja ovo radim. Jedna za svedoka i jedna za gospodina Whitinga.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Profesore, pogledajte na trenutak ovaj dokument koji je naslovljen "Smernice za višestruki fotoidentifikacijski postupak " i čini se da je na dnu ime "Amelsvoort" i datum 1997. godine. Da li ste ga videli ranije?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, nisam video. Ali čini mi se, jer znam holandski tekst, da je ovo prevod jednog dela njegovog udžbenika.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Da li je po vašem shvatanju ovo ili nešto slično ovom, onaj materijal o kom ste pričali i koji je došao od Amelsvoorta u kancelariju Tužilaštva krajem 90-tih godina? Da li je to vaš stav?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, ne bih želeo da nagađam i mislim da nema razloga da...

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: Pa, upravo zbog toga to radim pažljivo, a nadam se i pravično, profesore. Ukoliko vi ne možete to da kažete, onda ne možemo ništa dalje da uradimo. Ne znam da li gospodin Whiting može da nam pomogne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne mogu da kažem da li je ovo dokument koji je korišćen za obuku u ovom Sudu. Jedino mogu da kažem, po mom shvatanju, da je ovo prevod jednog dela udžbenika gospodina Von Amelsvoorta. Možda je to jedna vrlo dobra osnova za održavanje kursa, ali ja zaista ne mogu da znam da li je dokument i korišćen na obuci.

ADVOKAT TOPOLSKI – PITANJE: U redu. U tim okolnostima nemam više ništa da kažem. Nemam više pitanja za vas. Hvala vam. Molim vas, sačekajte ovde.

SUDIJA PARKER: Gospodine Guy-Smith?

ADVOKAT GUY-SMITH: U skladu sa stavom koji je zauzela Odbrana, u ovom trenutku nemam pitanja.

SUDIJA PARKER: Gospodine Khan?

ADVOKAT KHAN: Nemam pitanja.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Gospodine Whiting?

TUŽILAC WHITING: Hvala, časni Sude.

UNAKRSNO ISPITIVANJE: TUŽILAC WHITING

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobar dan, profesore Wagenaar.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Dobar dan.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kao što znate, zovem se Alex Whiting, i ja sam jedan od članova tima Tužilaštva. Kao što je gospodin Topolski rekao, sreli smo se prošlog petka u vašem stanu. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Želim da ponovim ono što je rekao gospodin Topolski, da moramo da govorimo sporo i moramo da napravimo kratku pauzu posle onoga što svako od nas kaže kako bi prevodici mogli da nas prate. Zato vas molim da

nakon što postavim pitanje, napravite kratku pauzu pre odgovora, a ja ću takođe pokušati da napravim kratku pauzu pre mog sledećeg pitanja. Da li ste razumeli?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A isto tako, želim da bude jasno da ću vam postavljati pitanja samo iz prvog dela vašeg izveštaja. Da li vam je to jasno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Na kraju, savetujem vam da se fokusirate na pitanje i da budete što je to moguće kraći i konkretniji u odgovoru. Uz malo sreće, možemo da završimo sa vašim svedočenjem danas. Da li ste razumeli?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, naravno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, razume se, ako je potrebno da date iscrpniji odgovor, naravno da to treba da uradite.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U tom slučaju, ja ću vas upozoriti.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore, želim da pođemo od uloge veštaka u predmetu i želim da vas pitam da li se slažete sa sledećom izjavom. I, zapravo, da ne bude nikakve misterije, to je iz vaše knjige na 157. stranici: "Postoji dosta istine u argumentu da veštak ne zna koji svedok će govoriti istinu ali nije zadatak veštaka da to procenjuje. Veštak može samo prezentirati informacije o varijacijama koje su eventualno relevantne. Stvarna procena pouzdanosti svedoka je u domenu Suda." Da li se i dalje slažete sa ovim rečima koje ste napisali?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Sada bih želeo da se složimo oko nekih stvari, samo... ako ćemo početi da govorimo o nekim pravima, mislim da su neke odredbe sasvim jasne u izveštaju, ali tako da... jer ponekad postoje odstupanja u upotrebi jezika na ovom području. Kao prvo je: procenjivač varijabli i sistem varijabli. Ovo su reči, pojmovi koje ste vi sami koristili u vašim člancima. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: *(nema odgovora)*

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vidim da klimate glavom ali nije ušlo u zapisnik.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, variable koje se procenjuju su variable koje su... koje su u identifikaciji svedoka... koje se pojavljuju u vreme kada svedok vidi osumnjičenog, kao sto su, na primer, osveteljenje, udaljenost, vreme gledanja, stres i takve stvari. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A sistemske varijable su varijable koje su u postupku identifikacije; to jest u nekim pravilima o kojima ste govorili koliko je fotografija pokazano, kako su organizovane fotografije, ko izvodi identifikaciju i tako dalje. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A da li je te izraze prvi koristio Gary Wells?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Gary Wells je uveo te izraze, to je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A Gary Wells je veštak koji slično vama, radi na tom polju u Sjedinjenim Američkim Državama. Kada kažem "slično vama" mislim...
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja ne radim u Sjedinjenim Američkim Državama.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ne, ne. On radi u Sjedinjenim Američkim Državama.
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali kada kažem "slično vama", mislio sam da radi na istom području i, u stvari, zauzima iste stavove kao i vi o ovim pitanjima. Da li je to tačno?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja ga znam kao istraživača. Ne znam da li proučava sudske predmete i da li svedoči na suđenjima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste čitali neke od njegovih članaka?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, svakako.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I da li ste videli u njegovim člancima da razmatra mnoge iste teme u ovom području?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I zauzima mnoge iste stavove koje vi zauzimate o ovim temama?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A vi lično, vi ste pisali i o varijablama procene i o sistemskim varijablama. Da li je to tačno?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Iako mi koristimo dva različita termina za te stvari, između njih postoji neka veza; sistemske varijable stvaraju se na neki način zbog varijabli procene ili da to kažem na sledeći način: to je zbog zabrinutosti da li je svedok sposoban da izvrši identifikaciju zbog stvari kao što su udaljenost, vreme i stres, i vi zato stvarate procedure definisane sistemskim varijablama. Da li razumete šta govorim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, da. Ali sada je potreban malo duži odgovor, jer ako vi mislite da kažete da ako uslovi pod kojima je došlo do prve percepcije ili uslovi za prisećanje osobe koju ste videli, da su oni idealni, da vam u tom slučaju ne treba posebna opreznost kreirana sistemskim varijablama, s tim se ne bih složio. To što su promenljive vrednosti procenjivača savršene ne znači da možete na neki način da se poigravate promenljivim vrednostima sistema. Ako je to namera vašeg pitanja, onda se ne

bih složio. Rekao bih... napravio bih distinkciju malo drugačije nego što ste vi to uradili. Varijabile procenjivača nisi pod kontrolom istražioca, oni će se desiti na mestima zločina ili zbog drugih uslova koji nisu pod vašom kontrolom. Sistemske varijabile su u potpunosti pod kontrolom istražioca, tako da je to njihova glavna odgovornost. I postavljanje pravila ili čak zakonodavstva se u prvom redu primenjuju na sistemske varijabile.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Da odemo još dalje u vezi s tim. Prema vašem shvatanju, da li u nekim pravnim sistemima, na primer, kao u Velikoj Britaniji ili u Sjedinjenim Američkim Državama, ukoliko sud ima neke dileme o sistemskim varijabilama da li su pravila poštovana, da se onda vrlo često gledaju varijable procenjivača, kako bi se videlo pod kakvim uslovima je osoba prepoznata. Da li vam je to poznato?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, ukoliko je to diskreciono pravo suda da prihvati ili ne prihvati identifikacijske dokaze, a ne jednostavno diktirano činjenicama da li su ili nisu pravila poštovana, ali samo u celom *meritumu*, već kako bih rekao, na osnovu cele situacije koja je u osnovi same istrage, dakle u onoj meri u kojoj je to diskreciono pravo suda, i naravno, sud tada mora takođe da uzme u obzir i varijable procenjivača da bi bila doneta takva odluka.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Nastavimo dalje sa nekim izrazima, kako ne bi bilo konfuzije. Set fotografija sa osumnjičenim je set fotografija na kom se nalazi osumnjičeni. Tačno? U studiji? Dakle, kad je osumnjičeni prisutan imate set fotografija sa osumnjičenim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A kad osumnjičeni nije prisutan to zovete...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Set fotografija na kojima se ne nalazi osumnjičeni.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, "lažnjak" je lažni set fotografija osobe koja nije osumnjičena. Ponekad je nazivaju umetkom [filler] ili nekim drugim imenom, ali termin koji vi koristite je "lažnjak". Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ali postoji još jedna deskriptivna karakteristika, a to je kad je lažnjak apsolutno nevina osoba.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: A ako svedok pokaže na nekog od onih koji nisu optuženi, koji su lažni, znamo da svedok greši.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A u studiji, pogodak, ono što se zove "pogodak" je identifikacija osumnjičenog?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pogodak je pozitivna, tačna identifikacija u setu fotografija na kojoj se nalazi osumnjičeni.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A lažna uzbuna je identifikacija nekoga ko nije osumnjičen, to je lažna identifikacija?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je identifikacija lažne osobe na setu fotografija sa osumnjičenim ili na setu fotografija bez osumnjičenog.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A sada bih želeo da vas pitam o procenjivaču varijabla i o vremenu ekspozicije. Da li biste se složili da većina studija traži kada ispituju svedoke, bilo da su to laboratorijske studije ili studije u stvarnom životu, generalno ispituju vreme izlaganja u sekundama a najviše u minutima? Da li je to tačno? Kada opisujete većinu studija koje su rađene na ovom području?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Većina studija odražava stvarnu situaciju a to je da se u većini suđenja u kojima se koriste testovi za identifikaciju, odnosno u kojoj je prvobitno svedok bio suočen sa njemu nepoznatom osobom. U većini tih situacija taj susret nije trajao više od nekoliko sekundi, do najviše nekoliko minuta i zbog toga takođe većina studija odražava tu situaciju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kada pogledate studiju koju ste sa drugima vi napisali 2003. godine, o osvetljenju i udaljenosti, a ja shvatam da je to bila studija prepoznavanja za razliku od identifikacije...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: ... vi opisujete u jednoj tački studije, i ja to imam ovde ako vam je potrebno da se na to pozovete, da su lica u studiji bila posmatrana relativno dugo. Da li se sećate da ste koristili takav opis?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Ali sada moram da upozorim da ovde možda postoji nesporazum. Ta studija koju vi citirate jeste o prepoznavanju poznatih ljudi, što znači da je prvi susret... recimo, jedan od tih ljudi mogao bi biti i Bill Clinton, zar ne? Susret sa Billom Clintonom mogao je trajati satima na televiziji ili u novinama ili bilo gde. Ali u publikaciji se opisuje samo test. Ali vaša prethodna pitanja su se odnosila na dužinu originalnog suočavanja. Tako da ste se prebacili na druge teme, što je u redu što se mene tiče, ali ja bih bar trebao...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pokušavam da budem jasan. Ja ne želim da bude navođenje na zabunu o tome. Pokušao sam da bude jasno kada sam rekao da se radi o prepoznavanju za razliku od identifikacije...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali ja shvatam vaše dalje...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali suočavanje je bilo tokom testa a ne na mestu zločina.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam. U svakom slučaju, u tom slučaju je izlaganje u drugoj rundi bilo 12 sekundi u vašoj studiji. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ovo je test prepoznavanja, koji je u smislu identifikacijskih testova, vreme koje ćete utrošiti na gledanje svake od fotografija... svake od tih fotografija i tu se radi o nekoliko sekundi a ne o satima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Bilo je 12 sekundi u vašoj studiji. Da li je to tačno?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Sada ćemo da predemo na neke primere studija identifikacije koje su rađene. Da li vam je poznata studija koju su uradili Memon Hope i Bull 2003. godine?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da je to ona koju ste mi vi predali. Je li tako?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, dao sam vam to. Tačno je.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Dozvolite mi da pogledam, jer ako želite da komentarišem, želeo bih da to imam pred sobom.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Imate to kod sebe.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, mislim da imam...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR:... ovde. To je iz 2003. godine u publikaciji *British Journal of Psychology*, zar ne?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Tačno.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, imam to pred sobom.

TUŽILAC WHITING: Imam primerke. Možda bi bilo od pomoći ako bi i drugi imali. Ima Odbrana, ima i svedok, ali da li bi pomoglo Sudu da ima primerak?

ADVOKAT GUY-SMITH: Samo da budem siguran da imam pravi dokument. Da li je to ovaj koji ima naziv "Efekti trajanja ekspozicije na preciznost i pouzdanost očevica"?

TUŽILAC WHITING: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: E sad, profesore, ova studija je pregled prethodno urađenih studija o vremenu izlaganja i utvrdilo se... samo da bude jasno, ovo je u odnosu na identifikaciju, kao što je tačno navedeno, ono što sam vas ja prvi put pitao o tome. Ova studija je razmatrala prethodne urađene studije i utvrdila je da je vreme izlaganja koje je ispitivano u prethodnim studijama – i to je na 4. stranici – u rasponu od 6 do 8 sekundi do preko 12 minuta. To je bio raspon u prethodnim studijama. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Jeste.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U svojoj vlastitoj studiji, ono što su oni uradili jeste da su uporedili vreme izlaganja od 12 sekundi – to je na 7. stranici – znači, 12 sekundi u odnosu na vreme izlaganja od 45 sekundi i napravili poređenje. Da li je tačno da je čak i u tom poređenju između 12 i 45 sekundi utvrđeno da postoji dramatično povećanje tačnosti identifikacije? Mislim...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Gde ste našli taj zaključak? Možda možete da mi pomognete?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, našao sam na 17. stranici.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Na 17. stranici? Jer mislim da se sećam, čitajući ovaj papir da je to bilo više vezano za pouzdanost.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, radi se i o tome. Ali ako pogledate 17. stranicu, u drugom paragrafu se kaže, mislim da je to treća... četvrta rečenica, kaže se: "Došlo je do dramatičnog porasta pogodaka od 32 posto pri kratkom gledanja, a 90 posto pri dužem gledanja lica."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Na 17. stranici? Ne u mom primerku, ali...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Naslov je "Diskusija", na vrhu stranice... to je... izvinjavam se, to je 18. stranica. Imam drugačiju paginaciju.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu. Vidim to na šta mislite.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I pretpostavljam da zaključak nije posebno iznenađenje - da se pri dužem gledanju povećava tačnost identifikacije?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, slažem se s onim što ste rekli da su oni utvrdili. Ali može biti konfuzije u vezi sa rečju "identifikacija". Nisam siguran da oni to zovu identifikacija i postoji opasnost da ćete da primenite takve brojke kod testova identifikacije, kao što se radilo, recimo, u slučajevima krivičnih istraga ili u krivičnom postupku. To je... ono što bih nazvao "studijom prepoznavanja", tako da tako visoki brojevi kao 90 posto tačnosti, vi ne biste trebali, bez dodatnih teškoća, da prevedete na situaciju u krivičnim istragama i da izvučete zaključak da su nakon 45 sekundi gledanja svedoci mogli da izvrše identifikaciju od 90 posto osumnjičenih koji su im pokazani. Sa takvim shvatanjem...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja ne govorim da...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Malo sam nejasan jer ovo je studija o identifikaciji a ne studija o prepoznavanju, to jest da je učesnicima prikazana video simulacija pljačke a zatim su im pokazali set fotografija i zamolili da identifikuju osumnjičenog.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I onda su imali dve grupe... dve grupe za poređenje. Jedna grupa je imala 12 sekundi da posmatra osumnjičenog na video snimku a druga 45 sekundi, i onda je broj pogodaka, koji smo ranije definisali, upoređivan. Da li tako shvatate ovu studiju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, da. Vi ste apsolutno u pravu. Ali budući da ste vi uveli razliku između predviđenih varijabli i sistemskih varijabli, mogu lako da vam pokažem da se ova studija bavi uticajem na procenjivača varijabli.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Tačno. Ali to je identifikacija, nije prepoznavanje. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Mi koristimo termin... znam da Sud koristi reči "identifikacija" i "prepoznavanje" na drugi način od nas u našem...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ja koristim...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je malo zbunjujuće.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ja koristim termine koje vi koristite u vašem izveštaju.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja koristim "identifikacija"...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I "prepoznavanje". Vi koristite te termine u svom izveštaju. I to je studija o identifikaciji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pokušavao sam da vam ukažem na to da je ovo studija varijabla procenjivača sa zadržanim savršenim sistemom varijabli.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Razumem. Razumem.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Želim da se u ovom trenutku fokusiramo na varijable procenjivača.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Koje nam ne kažu mnogo o identifikacijama u krivičnim istragama, gde bi moglo biti problema sa sistemom varijabli.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, to je druga tema o kojoj ćemo govoriti kasnije. Pokušavam da se fokusiramo... pokušavam da izdvojimo ovog momenta varijable procenjivača.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Vi ste apsolutno u pravu i mislim da poenta potvrđuje ono što sam rekao u svom izveštaju, da ako koristite optimalne procedure, identifikacija može da bude vrlo pouzdana.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, poenta je... to nije ona poenta koju sam ja želeo da istaknem... pokušavam da vas pitam o studiji. Ono što pokušavam da vas pitam u vezi ove studije, jeste kakav je učinak povećanog vremena gledanja na tačnost identifikacije. I da li je fer da se kaže da ako su sve stvari iste, to znači da povećanje vremena izloženosti jeste u korelaciji sa povećanom tačnošću identifikacije. Da li biste se sa ovim složili?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. O tome nema sumnje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako biste pitali koja je minimalna dužina izlaganja, rekao bih da je to 300 milisekundi a sve iznad toga je dobro.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa ipak, ovo istraživanje je utvrdilo dramatičnu razliku između 12 i 45 sekundi. Da li je to tačno? Zar nije?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, u svojoj knjizi o suđenju Ivanu Demjanjuku, vi govorite o jednoj studiji... zapravo se zove meta analiza koju su napravili Shapiro i Penrod...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da...

TUŽILAC WHITING – PITANJE:... 1986. godine, što ste vi naveli u vašoj knjizi i što je vama poznato, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, poznato mi je.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I ovo što je učinjeno u ovoj studiji jeste broj analiziranih... značajan broj... mislim da je to 190 studija i napravljena je analiza kompletnog rada svih tih studija zajedno. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je ono što meta analiza čini.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I da li je tačno da je u toj analizi utvrđeno... gledajući te studije... i da bude jasno, mislim da je samo osam od tih 190 povezano sa pitanjem vremena izlaganja, ekspozicije...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali gledajući onih osam studija, u ovoj studiji Shapiroa i Penroda, utvrđena je korelacija i kako su oni rekli "očekivani linearni odnos između trajanja ekspozicije i pogodaka." Da li je i to takođe precizno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Mislim da vama nisu poznate studije u kojima se proučavalo vreme ekspozicije koje bi bilo duže od 12 ili 15 minuta?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Zavisi od toga šta nazivate studijom. Naravno da su opisani slučajevi gde su ljudi bili izloženi danima ili godinama drugim ljudima, pa i dalje nisu mogli da ih identifikuju. Ali to je...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro, dozvolite... dakle...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Dakle, šta mi zovemo studijama...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Hajde, na primer, da govorimo o laboratorijskim studijama.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Jer u mom izveštaju o *Predmetu Demjanjuk* i takođe u *Predmetu Porta Debalus* sasvim je jasno da je sluga koji ga je viđao svaki dan, godinu dana, identifikovao pogrešnu osobu. Tako da ako se govori o statistici, ne mora da znači da je vreme ekspozicije garancija tačne identifikacije. Ali to nije ono što ste vi mislili.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ne. Ovo je sve vezano za statistiku, zar ne profesore? Mislim... sva ova pitanja su vezana za statistiku. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Naravno. Ali ako pod statistikom podrazumevate proseke, onda ne mogu da se složim, jer se statistika bavi i onim krajnjim slučajevima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali moja poenta je da nema nikakvih garancija, odnosno da ima malo garancija u celom ovom poduhvatu. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Sve je vezano za procenite, za procene i evaluacije u smislu procenata?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Da, neke vrste statistika mogu se tako okarakterisati a neke vrste statistika bave se stvarima širokog raspona, u najgorem slučaju i izvan njega.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, da se vratimo na moje pitanje i da se fokusiramo na laboratorijske studije, zato što bi se moglo reći da laboratorijske studije sačinjavaju najveću grupu studija koje su izvršene na ovom području, možda čak i preko 90 posto. To su simulirane laboratorijske studije. Ako pogledamo te simulirane laboratorijske studije - vama nisu poznate studije u kojima je korišćeno vreme ekspozicije duže od 12 ili 15 minuta, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li vam je poznato istraživanje eksperata u vašem području koje su uradili Kassir, Tubb, Hosch, Haas i Memon 2001. godine?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tu se govori o broju izjava, brojevima postotaka u kojima se eksperti slažu ili ne slažu u vezi sa određenim izjavama.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu. Dozvolite... Da, upoznat sam sa tim istraživanjem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste vi učestvovali...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Sačekajte trenutak.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Izvinjavam se...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Dali ste mi čitavu gomilu. I to pogrešno...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Mogu da vam dam.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali da vidimo da li možemo da se bavimo tim. Oh, da, dobio sam... ne, ne...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Upravo sam vam dao.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, u redu. Dobio sam. Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste vi lično učestvovali u ovom istraživanju?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Mislim da su ovo sve američki stručnjaci. Kao što možete da vidite... dakle, mislim Memon je iz Aberdina, ali on je to uradio kad je ona bila... u svakom slučaju, ne, nisam učestvovao u ovoj studiji.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Zapravo, ako pogledate... a nadam se da imamo istu paginaciju, stranicu broj 3, pogledajte ispod reči "metoda", u drugom paragrafu, ispod "metoda" i ispod "eksperti", videćete da je bilo 53 posto iz Sjedinjenih Američkih Država a drugi su došli iz Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, Nemačke, Austrije i Holandije. Pa sam mislio da ste možda i vi učestvovali?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Nemojte da se sada oslanjamo na moje pamćenje oko ovoga.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kao što smo rekli, ovo je bilo jedno istraživanje eksperata koje je urađeno 2001. godine, da se vidi da li postoji sporazum o određenim tvrdnjama u ovom području. Da li je to tačan opis šta je to bilo?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li biste mogli da kažete... da li se slažete da je prilično široka podrška shvatanju da postoji korelacija između vremena ekspozicije i tačnosti identifikacije? Ovde je to negativno izraženo, odnosno što je kraće vreme ekspozicije, to je manja tačnost identifikacije. Ali ipak postoji saglasnost veća od 85 posto koji se slažu sa tom tvrdnjom da ta korelacija postoji.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, rekao bih 81 posto, ali svejedno. Postoji problem sa tim istraživanjem, kao što ste, naravno, svesni, jer to jako puno zavisi od toga koja su im pitanja postavljena. Recimo, da vam dam primer. Ako vas pitam: "Mislite li da postoji razlika ako je vreme ekspozicije pola sekunde ili minut?" Onda bi apsolutno svi eksperti rekli "Da" i ja bih onda o tome mogao da svedočim. Ako biste pitali: "Da li bi bila razlika ako je vreme ekspozicije pola minuta ili jedan i po minut?" Većina stručnjaka bi rekla: "Ne, ne mislim bi bila velika razlika" i ja bih i o tome mogao da svedočim. Pitanje je: šta je tačno bila tvrdnja? Da li su pomenute neke brojke?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ako biste... Skrenuo bih vam pažnju...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ili je to bilo samo generalno vreme ekspozicije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Želeo bih da vam skrenem pažnju na 15. stranicu. Da li ste bili upoznati sa ovim istraživanjem pre nego što ste ga dobili prošle nedelje?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, na 15. stranici ako pogledate prvu tabelu, i broj 6, čini se da tvrdnja koja ...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE:... ovde stoji: "Što manje vremena svedok ima da posmatra događaj, to će manje on ili ona moći da zapamte."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To ilustruje moju poentu. To je vrlo nejasna izjava i pitanje je kako bi razni stručnjaci tumačili tu rečenicu. Da li bi oni rekli – ovo pitanje se bavi razlikom između pola sekunde i jednog minuta ili jednog minuta i minuta i po. Ali ne bih želeo da stvaram probleme. Ja mislim da je vreme izlaganja vrlo važna, ako je to vaša poenta, varijabla procenjivača i naravno, vreme izlaganja ekspozicije je važno za Sud. I kratko vreme ekspozicije, vrlo kratko vreme izlaganja ekspozicije dovodi u sumnju da li je svedok imao dovoljno vremena da vidi kriminalca. A dugo vreme ekspozicije, u kombinaciji sa drugim povoljnim uslovima, kao što su svetlo, ne nosi masku, pokazuje lice i tako dalje, vrlo pozitivno ukazuje na mogućnost prepoznavanja osobe.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Dozvolite mi...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako je to ono što ste želeli da znate, možda bismo mogli da idemo brže.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dozvolite mi pre pauze da još malo dalje preciziramo ovo i to je u prvoj studiji koji smo već gledali... možete to da odložite sa strane, završio sam s tim... bavićemo se studijom koju su uradili Memon, Hope i Bull, to je na mojoj stranici broj 19 a kod vas verovatno na stranici broj 20. Mislim da nije na vrhu stranice. Profesore, dobićete to od poslužitelja.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Molim vas pogledajte 20. stranicu i samo da vidim da li možete...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: 20. stranicu?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, 20. stranicu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Autori studije analiziraju rezultate i kažu, to je na početku stranice: "Mogućnost da se krivac vidi u raznim pozama i sa raznim izrazima, može biti važnija od dužine ekspozicije. Promene poza, izraza i detalji u izgledu mogu značajno da utiču na tačnost identifikacije." To su tvrdnje autora ove studije vezano za njihove rezultate. A da li je to nešto s čime biste se vi mogli da složite, sa tvrdnjama... sugestijama ovih autora?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da bi trebalo da pratite raspravu ovog priloga. Vidite, jedan problem sa vremenom ekspozicije je da uvek nalazite da efekti vremena ekspozicije nisu uvek iste veličine kao efekat i nećete ih naći u 100 posto ovih studija. I problem je da oni ovde govore da ako se dužina izlaganja odnosi na jednu nepomičnu sliku, koja se ne menja, onda verovatno nema mnogo efekta. Ali duže vreme ekspozicije kada imate živu osobu koja se kreće, onda možete da je vidite iz više uglova. To je ono što oni pretpostavljaju ovde, to je hipoteza. A sada ono što ste me pitali: da li se slažem da je to dobra hipoteza ili da li već imam odgovor na tu hipotezu?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ponovo ću vam postaviti pitanje mnogo preciznije. Na osnovu vašeg iskustva i na osnovu vašeg rada, da li ste utvrdili neku podršku za ovu hipotezu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, u svom radu nisam nikad varirao broj uglova u kojima ste mogli da vidite optuženog, ne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Znači, na osnovu vašeg rada ne možete da ponudite bilo šta vezano za ovo?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mogu da potvrdim da je to razumna pretpostavka.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, ima smisla i čini vam se da bi mogla da bude tačna?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ima smisla da, ako se govori o stvarnim uslovima, a videli ste kriminalca minut ili čak pola sata ili ceo sat, da ste verovatno videli kriminalca iz više uglova, što će dovesti do znatno više slika u vašem sećanju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Hvala, profesore.

TUŽILAC WHITING: Mislim da je možda odgovarajuće vreme za pauzu?

SUDIJA PARKER: Hvala, gospodine Whiting. Sada moramo da prekinemo kako bi se promenile trake. Nastavićemo u 16.05 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Izvolite, gospodine Whiting.

TUŽILAC WHITING: Hvala, časni Sude.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore Wagenaar, rečeno mi je da smo prekršili makar jedno od pravila Međunarodnog krivičnog suda, a to je da nismo pravili pauze između pitanja o odgovora i da zapravo ometamo jedan drugog. Tako da pokušajmo da budemo disciplinovani. Molim vas pogledajte 22. paragraf u vašem izveštaju. Imate li izveštaj pred sobom?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Imam. 22. paragraf.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: 22. paragraf?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U tom paragrafu govorite o izvesnim slučajevima kada je DNK pokazala pogrešnu identifikaciju i želim da vam skrenem pažnju na pretposlednju rečenicu na stranici gde kažete: "U istraživanju koje je objavilo Američko

psihološko udruženje Monitor, 1999. godine, govori se da je 36 od 40 pogrešnih presuda došlo zbog pogrešne identifikacije očevidaca." Da li vidite tu rečenicu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U sledećoj rečenici kažete: "Važni nedostaci u proceduri su..." i onda navodite četiri različita nedostatka.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li nam vi kažete u tom paragrafu da je do ta četiri nedostatka došlo u tih 36 od 40 slučajeva? Da li sam dobro razumeo? Ili govorite generalno o nedostacima i procedurama?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja imam kod sebe taj iz tekst *APA Monitora*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da. Možda bih mogao da dam... imam primerke i mogao bih da ih dam... mislim da Odbrana ima ali mogao bih da ih dam sudijama. Vi se na to pozivate u fus noti broj 5 vašeg izveštaja. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I ovaj članak Scotta Sleeka je izvor za ono što ste napisali u svom izveštaju? Vidim da potvrdno klimate glavom, ali ako biste mogli da odgovorite glasno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, da, koji članak... u članku se govori o više stvari...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, profesore, idete malo ispred mene. Ako bismo mogli korak po korak, jer vi i ja znamo o čemu se radi, ali možda ostali ne znaju. Ovaj rad... ovaj članak, ovaj članak od tri stranice je izvor koji ste citirali za ono što dalje kažete. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je jedini izvor na koji se oslanjate kada navodite informacije o toj studiji. I to je tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Dakle, ako bismo mogli da pogledamo izvor, u 5. paragrafu, na prvoj stranici se govori o studiji u kojoj stoji da je pregledano 40 presuda i utvrđeno je da su u 36 slučajeva očevici identifikovali pogrešnu osobu. I to je ono što vi kažete u svom izveštaju, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Molim vas da sada pogledamo drugu stranicu... i kao što vi kažete... pre nego što pređemo na drugu stranicu, ovaj članak nije samo o studiji, već se govori i o drugim ekperimentima i studijama koje su obavljene na tom polju, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Upravo sam hteo to da kažem pre nego što ste me zaustavili.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kao što sam rekao, moramo da idemo korak po korak. Dakle, to je tačno da je taj članak i o drugim stvarima, ne samo o studiji od 40 presuda, nego i o drugim stvarima, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, želeo bih da to objasnim sopstvenim rečima...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Molim vas...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: ... o čemu se radi. U članku se kaže: "Kao odgovor na taj broj, na ishod istraživanja DNK, grupa psihologa, tužilaca, policije i advokata odbrane pripremaju se da u narednih nekoliko meseci daju niz smernica." I po mom shvatanju, na drugo stranici, pri dnu, kaže se: "Do sada je ta grupa...", dakle kao odgovor na te slučajeve "...u koju je uključen i psiholog Ronald Fisher, sastavila nekoliko preporuka". I onda su napravili preporuke, i navodi se spisak stvari od kojih sam neke spomenuo na vrhu osme stranice svog izveštaja.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tako da je to veza između tih preporuka i slučajeva DNK.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Što znači da je ta studijska grupa proučavala te slučajeve i donela zaključak da su potrebne sledeće preporuke.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ponovo je važno da idemo korak po korak. Ne bih želeo da dužimo ali važno je da razjasnimo. Članak na koji se vi pozivate, ako pogledate drugu stranicu, govori o kontaminiranim procedurama i kaže se: "Wells i drugi psiholozi ponudili su studije o tome kako može da dođe do pogrešne identifikacije od strane očevica." Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Gary Wells je bio jedan od ljudi koji je bio u tom komitetu koji je govorio o tome u članku. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da li to znamo? Ja znam da je tu bio Ron Fisher.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ako pogledate kraj prve stranice, tu se kaže: "Gary Wells, psiholog, član Ministarstva pravde, bio je na panelu očevidaca. Ovaj panel je u to vreme uspostavila ministarka pravde, Jenet Reno."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Sačekajete trenutak. Na mojoj prvoj stranici se kaže da je Gary bio član Ministarstva pravde na panelu o dokazima očevidaca. Ne kaže se da je pripadao studijskoj grupi koju je pokrenula Jenet Reno, ministarka pravde.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Svesni ste toga da je tako kako je, da je Janet Reno imenovala ovu grupu za panel Ministarstva pravde za svedočenja svedoka očevidaca, koje je onda izdalo preporuke?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne znam da li su oni ista ili druga grupa. Možda ste vi u pravu, ali ja to ovde ne vidim.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Molim vas, pogledajte drugu stranicu gde se kaže da je Jenet Reno imenovala radnu grupu 1997. godine.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, dosta vremena pre nego što je ovaj članak napisan?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, dve godine.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I kaže se da su preporuke četiri stvari koje se navode na vrhu treće stranice. Policajac koji radi sa svedokom ne zna ko je predmet, očevicu je jasno da osoba koja je tražena zbog krivičnog dela može i ne mora da se nalazi na setu fotografija, i to su četiri stvari koje navodite na vrhu osme stranice. Zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U ovom članku se ne kaže da su to stvari koje su bile utvrđene u toj studiji u tih 36 slučajeva, zar ne? Da li se to bilo gde kaže, profesore?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, ovde se kaže da je radna grupa u odgovoru na proučavanje tih slučajeva došla do sledećih preporuka. Ja tako logički pretpostavljam.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A gde se to kaže?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Na prvoj stranici se kaže: "Kao odgovor, grupa psihologa" i tako dalje "pripremaju se da u nekoliko narednih meseci izdaju paket smernica."

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Uh, uh!

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I to je kao odgovor na ovih 40 presuda, tako da ja pretpostavljam da se njihov rad zasniva na tih 40 slučajeva a ne na nečem drugom. Jer ako se temelji na nečem drugom, kao što je opšta literatura ili nešto slično, onda samo mogu da kažem da nema ništa novo u njihovim preporukama, jer smo upoznati sa tim preporukama odavno. Jedino što je za mene novo jeste studijska grupa koju je obrazovala ministarka pravde, Jenet Reno, koja je utvrdila da su ove preporuke posebno važne za ovih konkretnih 40 slučajeva. Možda vi to drugačije tumačite, ali ja ne vidim kakva bi bila drugačija logička veza između ovih 40 pogrešnih presuda sa početka članka, koje su poništene zahvaljujući dokazima DNK i preporukama. Jedina veza je da je ova radna grupa bila obrazovana zbog ovih 40 slučajeva....

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: ... i da su došli do zaključaka da su oni bili važni za te slučajeve.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je zaključak koji ste vi izvukli iz ovog članka?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je zaključak, jer inače, po meni, ceo ovaj članak nema nikakvog smisla. Jer reći samo da su preporuke važne, nije važna

studijska grupa da do njih dođe, jer je to odavno poznato, kao onaj prvi, prvi oficir koji radi sa svedokom ne zna osobu koja je osumnjičena. Ja sam to napisao još 1988. godine. Nije nam potrebna radna grupa koju je formirala ministarka pravde da bismo došli do tog zaključka.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro, zar nije moguće, profesore, nije li moguće drugačije nepristrasno čitanje ovog teksta, koji je ova grupa donela zajedno, zbog slučajeva kao što su ovih 36 od 40, zato što su te preporuke izvedene iz mnogo izvora a ne samo iz tih 36 od 40 slučajeva, već iz mnogo izvora, urađenih studija i mnogo podataka iz tog polja? Zar nije to isto tako fer i razumno čitanje ovog članka?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, možemo sada da špekulišemo o drugim interpretacijama tog članka. Ukoliko vas zanima, možete da kontaktirate jednog od autora, jednog od učesnika ove grupe, ali način na koji sam ja to shvatio jeste da su ove preporuke inspirisane posmatranjem ovih 40 slučajeva. To je logika ovog teksta.

TUŽILAC WHITING: Časni Sude, molim vas da se ovo uvrsti kao dokaz.

SUDIJA PARKER: Da li mislite samo na ovaj jedan dokument? To je ovaj treći koji ste dali profesoru?

TUŽILAC WHITING: Da.

SUDIJA PARKER: U redu. Usvaja se.

(Pretnosno veće i Sekretarijat se savetuju)

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore, ovde je... na kraju ovog teksta se kaže... na samom kraju teksta kaže se... odnosi se na vas...

sekretar: Časni Sude, dokument pod nazivom "Mnogi očevici su identifikovali pogrešnu osobu" biće dokazni predmet Tužilaštva broj P253.

TUŽILAC WHITING: Hvala.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore, skrenuo bih vam pažnju na sam kraj ovog dokumenta, tu piše u kurzivu – za dodatne informacija za rad na temu, pozvati se na publikaciju *Pravo i ljudsko ponašanje* iz 1998. godine. Da li ste pročitali taj članak?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da mi trebaju specifični detalji. Čitam *Pravo i ljudsko ponašanje*, to je vodeći časopis u vašoj profesiji.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pokazaću vam jedan članak, možda ćete se setiti. Nosi naslov "Identifikacija očevidaca, procedure za preporuke i postavka fotografija"

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je u mojoj zbirci.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ne želim da tragate za tim. Dostaviću vam primerak.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Zahvaljujem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Prošle nedelje sam vam dostavio ovaj članak i rekao sam da ću vas možda pitati u vezi s njim.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste ga pročitali pre nego što sam vam ga ja dostavio?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, jesam.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Dakle, skrenuću vam pažnju na treću stranicu. Vidite da tu imamo tabelu, tabelu broj 1, to je uzorak 40 slučajeva u kojima su dokazi DNK analize oslobodili osobe koje su pogrešno bile osuđene. I to je, u stvari, spisak 40 slučajeva o kojima se govori u onoj studiji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, videćete u krajnjoj desnoj koloni da se kaže koliko je bilo identifikacija u slučaju i da li je bilo drugih dokaza. Na primer, u prvom redu imamo identifikaciju svedoka, u trećem redu se kaže: "Imamo identifikaciju pet svedoka."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Sada, da li biste... neću da idem kroz ovo... i detaljno nabrajam, ali ovde imamo 36, kao što je bilo prijavljeno, 36 od 40 predmeta odnosilo se na identifikaciju neke vrste svedoka i 30 od onih 36 imali su samo jednog svedoka za identifikaciju. Da li biste ovo prihvatili?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. I takođe u tabeli su navedeni datumi presuda na ovom grafikonu i sugerišem da se govori – možete da proverite – o rasponu od 1978. pa do 1991. godine. Da li prihvatate?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. I ovi slučajevi, kako je opisano ovde, sve su silovanja, ubistva, nasilna krivična dela te vrste. Seksualna zlostavljanja. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Možete to da ostavite sa strane. Možda ćemo se vratiti na to. Molim vas, pogledajte sada paragraf broj 3 vašeg izveštaja. Svakako neću se baviti vašim kvalifikacijama, ali želim da vas pitam o jednoj tački koja se nalazi na drugoj stranici, o čemu smo govorili kada smo se sreli u petak. Kaže se: "Od 1985. godine bio sam veštak o pitanjima percepcije i sećanja u proseku na 50 suđenja godišnje."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, kada smo razgovarali u petak – a ispravite me ako grešim – ali mislim da ste mi objasnili da je u 10 slučajeva od tih 50 bilo reči o sporovima oko zaštitnih znakova?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je još uvek percepcija sećanja.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Razumem.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Od tih 40 slučajeva bio je jedan broj kada niste išli na suđenje, već ste zapravo bili konsultovani pre nego što su optužbe podignute. Da li je to tačno? A presude u nekim od ovih slučajeva nisu nikad donete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je bilo uključeno u tih 40 slučajeva. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Konsultovali su se sa mnom iz kancelarije Tužilaštva, da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I to je uključeno u vaših 40 slučajeva?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U 50 slučajeva.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ja sada govorim o krivičnim postupcima.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U stvari, vi ste mi rekli, ako sam dobro shvatio, da ste vi bili u Komitetu za pregled svih slučajeva osvežavanja pamćenja u Holandiji pre nego što su optužnice podignute?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Slučajevi osvežavanja pamćenja?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, to je ono što sam rekao. Da, sve slučajeve osvežavanja pamćenja. A u nekim od tih slučajeva presude nisu donete. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno je.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, u stvari, u... dostavili ste nam spisak. U stvari, u 2005. godini bili ste uključeni u četiri suđenja... u četiri krivična suđenja koja uključuju identifikaciju. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne računajući ovaj jedan.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ne... to je broj 5. U 2004. godine bilo je šest slučajeva a u 2003. godine takođe šest slučajeva. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno je.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Dakle, to su slučajevi u poslednje tri godine. To su krivični postupci u kojima ste vi bili uključeni u pitanja identifikacije, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U tim godinama bilo je možda još nekoliko slučajeva suđenja koji su se ticali zaštitnih znakova/autorskih prava, ali sigurno ne više od 10 svake godine.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A kada je reč o *Predmetu Tadić*, u kom ste vi svedočili, da li vas iznenađuje da ste vi u presudi predstavljeni, u 547. paragrafu, kao veštak Odbrane? Da li vam je to poznato?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, ja nisam ni najmanje odgovoran za to.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To nije bilo pitanje.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Moj stav je sasvim jasan. Ja sam bio veštak i Tužilaštva i Odbrane. U stvari, prvo sam kontaktirao sa Tužilaštvom a onda se Tužilaštvo složilo da odgovaram i na pitanja Odbrane.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: A kako sam ja opisan od strane drugih, stvarno me mnogo ne brine.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste svesni da vas je Odbrana pozvala da svedočite na tom suđenju? Da li vam je to poznato?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Verovatno mi je bilo poznato. Mislim da je to bilo 1997. godine, zar ne? Stvarno se ne sećam.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Mislim da je to bilo 1996. godine...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne bih se složio s vama o tome. Vi ste stručnjak za pravna pitanja.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ja sam ovo pitanje postavio samo zato što ste rekli da ste bili veštak za obe strane i želeo sa da ovo razjasnimo. To je jedini razlog zašto sam vam postavio to pitanje.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Bio sam. Napisao sam svoj prvi izveštaj za Tužilaštvo, ne za Odbranu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam. Pogledajmo sada paragrafe 6, 7, 8 i 10 vašeg izveštaja...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Oprostite, da li možete da ponovite.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, 6, 7, 8 i 10. Pokušavam...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Paragrafi ili stranice?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Paragrafi.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Želim da prođemo kroz te paragrafe i da pokušam da se njima bavim kao jednom grupom. Oni se u stvari odnose na pravilo broj 1. Kao što ste rekli, napravili ste razliku između slučajeva prepoznavanja i slučajeva identifikacije?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je vaša terminologija. To je terminologija ovog Međunarodnog suda, što je zbunjujuće, jer mi u profesiji to tako ne nazivamo.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Bez obzira na terminologiju, koncepti terminologije su vam svakako poznati u vašoj profesiji, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, jer mi mislimo na drugačije stvari kada govorimo o identifikaciji i prepoznavanju nego što se u ovom Sudu misli. Ali sam spreman da usvojim terminologiju koja se ovde koristi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Da se onda služimo terminologijom koju vi koristite u vašem izveštaju, jer to je sve što se dešava u dokazima u ovom predmetu, i to je ono o čemu smo ovde razgovarali. Prepoznavanje je kada je svedok video osumnjičenog pre nego što se zločin dogodio?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ali to nije tako kako sam ja koristio u svom izveštaju. Na primer, na vrhu 4. stranice vidi se da kažem: "Prepoznavanje nepoznate osobe", a to bi bilo pogrešno u vašoj terminologiji, jer po vama, nepoznate osobe ne mogu biti prepoznate. Vidite, mi koristimo termin "prepoznavanje" kao termin za psihološki proces, a "identifikaciju" kao termin u pravnim procedurama.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, da li može da bude...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Vidite li?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li bi onda bilo lakše ako kažemo "prepoznavanje poznate osobe" i "prepoznavanje nepoznate osobe"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ali se to onda malo ne slaže sa terminologijom u mom izveštaju. Ali, dok god ste vi toga svesni, u redu je.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pokušavam da ovo razjasnim i pokušavam da se služim terminologijom iz vašeg izveštaja. U redu. Recimo, da je slučaj prepoznavanja, slučaj gde ste vi od ranije poznavali osobu...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ili ako ste unapred videli osobu a slučaj identifikacije je slučaj da nikad pre počinjenog zločina niste videli osobu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu. To je terminologija Međunarodnog suda. U redu?

SUDIJA PARKER: Molim vas da imate na umu da je to terminologija gospodina Whitinga.

SVEDOK WAGENAAR: Da.

SUDIJA PARKER: Još uvek nemamo stav, analiziramo.

SVEDOK WAGENAAR: Časni Sude, vi ste u pravu i ja vam definitivno neću protivrečiti. Ali ja sam ranije imao razgovore sa drugim Pretresnim većem ovog Međunarodnog suda, tako da je moj utisak, iako se vrlo razlikujete... različita Pretresna veća su vrlo dosledna u korišćenju ove terminologije, zato sam rekao "terminologija Međunarodnog suda". Ali naravno da ste u pravu, to je moj zaključak. To je terminologija koju sam čuo samo u okviru ovog Suda, da tako kažem. Ali da koristimo tu terminologiju, jer ćemo tako olakšati stvari.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Ali pre nego što nastavimo, izvolite gospodine Topolski?

ADVOKAT TOPOLSKI: Pitam se da li bismo mogli da pozovemo na oprez, posebno na onaj deo gospodina Whitinga u 20. redu gde on traži definiciju slučaja prepoznavanja "u kom ste već prethodno poznavali osobu". Odgovor: "Da." "Ili ste videli osobu od ranije kao slučaj prepoznavanja". Tako da moramo da imamo na umu da je prepoznavanje poznavati osobu a identifikacija videti osobu. U suprotnom, verujem da će doći do zabune.

TUŽILAC WHITING: Mislim da smo sad još više zakomplikovali stvar.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da kažemo da je prepoznavanje ako ste ikada videli osobu pre nego što je počinjen zločin, bez obzira da li ste je poznavali ili ste je videli. Reći ćemo da je to slučaj prepoznavanja. I skrenuo bih vam pažnju na vaše prvo pravilo, koje se nalazi u 10. paragrafu gde kažete: "Ne bi smelo da bude nijednog slučaja gde bi svedok možda video počinioca pre nego što ga je video na mestu zločina." Tako da je to jedna kategorija slučajeva kada je svedok video počinioca pre počinjanja zločina.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je ono što ja zovem *poznati ljudi*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kako zovete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: *Poznati ljudi*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. U tom slučaju... u tim slučajevima vaš stav je da ne koristite procedure za identifikaciju. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ne u potpunosti. Ono što ja kažem jeste da postavka fotografija u takvom slučaju ne može da dokaže činjenicu da je svedok video osumnjičenog na mestu zločina. Ne govorim o svim slučajevima procedura za identifikaciju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dozvolite da razgovaramo o višestrukim procedurama identifikacije osoba, bilo da su one foto paneli ili postavke fotografija ili neke druge procedure.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Višestruke procedure. Vaš stav je da onda nema razloga da se vodi takva vrste procedure ukoliko je svedok video osumnjičenog pre nego što je počinjen zločin?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li sam u pravu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ne zaista. Mislim da nisam govorio o razlogu. Ono što sam rekao jeste da ako vi sprovedite postupak predočavanja seta fotografija u okolnostima kada svedok možda zna osumnjičenu osobu iz neke druge situacije pre počinjenog krivičnog dela, tada predočavanje seta fotografija kao testa identifikacije ne dokazuje, ne može da dokaže da je svedok video osumnjičenog na mestu zločina.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A zatim...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja ne kažem da nema razloga da se to uradi. Ja ne znam kakve razloge istražilac može da ima ili ne, već jednostavno kažem da takvo predočavanje seta fotografija ne dokazuje tu konkretnu činjenicu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, zar nije to, po vašem mišljenju, svrha postavke fotografija tog identifikacionog procesa?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je razlog zašto bih ja to uradio, ali ne pitajte me o razlozima koje bi mogao da ima istražilac.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali da li postoji neki drugi razlog za sprovođenje testa predočavanja putem postavke fotografija? Po vašem mišljenju, da li se nešto drugo postiže kada je svedok video počinioca pre izvršenja zločina? Da li se, po vašem mišljenju, bilo šta postiže?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, to je prilično težak način da se uspostavi nekoliko jednostavnih činjenica. Daću vam jedan primer. Ako tvrdim da je u sred noći moj komšija razbio prozor na kolima i ukrao radio, onda očigledno, stavljanje mog komšije na postavku fotografija sa pet ili šest nepoznatih osoba, ne bi za mene bio težak zadatak. Jer, naravno, lako mogu da pokažem ko je moj komšija. Ali taj test, mada je komplikovan, može da pomogne da se utvrdi na kog konkretnog komšiju mislim, jer ja imam više komšija. Može da bude uhapšen pogrešan komšija. Ali to još uvek ne dokazuje da sam konkretno njega video tokom te noći.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A da uradite tu proveru o kojoj govorite, da prepoznate pravog komšiju, ne morate da imate test provere putem predočavanja seta fotografija?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Rekao sam da je to prilično težak način da se to uradi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A moglo bi biti lakše i sa istim rezultatom pokazivanje jedne fotografije. Da li sam u pravu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Rekli ste apsolutno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ali pitali ste me da li postoji neki drugi razlog da se sprovede takav test i rekao sam da neki istražioci možda to rade na taj način, ali ne znam njihove razloge. Samo kažem da takav test ne dokazuje da sam osumnjičenog video na mestu zločina. To je jedina stvar koju sam rekao.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I sa strane...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je stvar logike. To je samo logika.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I ja samo pokušavam da sledim logiku ovde. Pošto je, dakle, to stvar logike, nema razloga da primenite test identifikacije putem postavke fotografija u slučajevima kada je svedok video osumnjičenog pre počinjenog zločina?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da... pa, ne znam zašto me to pitate. Moje iskustvo u krivičnim suđenjima jeste da sam često konfrontirao upravo sa testovima identifikacije osoba u situacijama kada je svedok već poznao osumnjičenog pre počinjenog zločina. Izgleda da svi ovi istražioci imaju razlog da tako rade i ne mogu da nagađam koji su njihovi razlozi. Ja mislim da ti testovi ne dokazuju ono što su oni hteli da dokažu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Jedini razlog zbog koga vas ovo pitam jeste vaše Pravilo broj 1. Vaše Pravilo broj 1 kaže da ne bi smelo da bude ni jednog jedinog slučaja gde je svedok možda video počiniooca.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je vaše pravilo i ja ne govorim o tome šta bi možda drugi istražioci mislili.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Mene interesuje vaše mišljenje o tome?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da ćemo vrlo lako da se složimo oko ovog pravila, jer mislim da je ono vrlo razumno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, u slučaju poznate osobe, kada je svedok video osumnjičenog pre nego što je zločin počinjen, onda je zaista samo pitanje da li je svedok imao sposobnost, imao dovoljno sposobnosti da, zapravo, vidi osobu u vreme počinjenja zločina i da li je svedok bio iskren.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno. Kada je u pitanju slučaj poznate osobe, osnovno pitanje je varijabla procenjivača, ako ćemo da se vratimo na terminologiju. Da li je bilo dovoljno povoljnih uslova da svedok vidi ono što tvrdi da je video? Prilikom testa za identifikaciju, postavke fotografija, to se ne dokazuje, tako da je potrebno da se analiziraju uslovi vidljivosti. I to je to. Ako želite da verujete svedoku, onda vi verujete svedoku. Ali, vi ne možete dokazati istinitost onoga što svedok govori daljim testovima prepoznavanja više ličnosti.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Kada je reč o uslovima pod kojim je to viđeno, to je tema o kojoj ste pisali u vašem... mislim da je to vaš članak iz 2004. godine, pod naslovom "Prepoznavanje poznate osobe u funkciji udaljenosti i osvetljenja; praktično sredstvo za korišćenje u sudnici"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, govorio sam o dve promenljive varijable procenjivača, a to su udaljenost i osvetljenje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I kada je reč o tim varijablama... vi citirate taj članak u svom izveštaju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I kada je reč o te dve varijable procenjivača, da li je tačno da se kaže da ste vi, kada ste završili svoju studiju, došli do zaključka da je prepoznavanje poznate osobe - do kog je došlo sa udaljenosti manje od 12 metara, pri osvetljenosti od 30 luxa, l – u - x, a to je u članku prevedeno kao loše osvetljena soba, sa te dve pozicije procenjivača varijabla - bolje ili pouzdano?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nisam siguran da li sam koristio reč "pouzdan". Mislim da sam koristio kvalitet takve percepcije u pogledu dijagnostičke vrednosti i da li je pouzdana ili ne, a to je prilično subjektivna procena. Ali ono što sam rekao jeste da je određeni kriterijum vrednosti za koje ja obično koristim 15, dakle u onim uslovima koje pominjete takve dijagnostičke vrednosti mogu se dobiti. To je ono što sam ja rekao.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ako bih mogao... da li mogu da vam...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Vi to možete zvati pouzdanim.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, dozvolite...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da sam bio malo precizniji.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, zašto ne pogledamo članak? Imam primerke. Da li mogu da vam skrenem pažnju na 95. stranicu. U tom paragrafu koji počinje rečima: "Budući da je ukupna dijagnostička vrednost", i zatim nekih četiri ili pet rečenica dalje stoji: "Područje 1 definisano je udaljenošću ne većom od 12 metara a osvetljenje od 30 luxa, ili više. Može se reći da su prepoznavanja pod tim uslovima veoma pouzdana."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: "Ako su dijagnostičke vrednosti iznad 15 metara."

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je deo iste rečenice.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro, pogledajmo onda ceo drugi paragraf na ovoj stranici: "Zaključili smo da prepoznavanja u području 1, distanca ne veća od 12 metara i nivo svetlosti od 30 luxa su pouzdana i prepoznavanja u području 2, definisana gore, su nepouzdana."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je ono što se kaže. Ali, naravno, treba imati na umu da ja ovde, zapravo, govorim o dijagnostičkim vrednostima.

TUŽILAC WHITING: Časni Sude, molim da se ovom dokumentu dodeli dokazni broj.

SUDIJA PARKER: Da. To će biti primljeno.

sekretar: Časni Sude, dokument "Prepoznavanje poznate osobe u funkciji udaljenosti i osvetljenja; praktično sredstvo za korišćenje u sudnici" biće dokazni predmet Tužilaštva broj P254.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, samo da pojasnimo ovo područje slučajeve prepoznavanja poznatih lica. Želim da vam dam jedan primer i postaviću vam neka pitanja u vezi s tim. Recimo da svedok zna... da ima komšiju koga poznaje mesec dana i tog komšiju viđa svaki dan. Vidi ga u raznim prilikama, ima neke razgovore s njim, ne zna komšijino ime. Ako je komšija kasnije počinio zločin protiv svedoka, po Pravilu broj 1, vi ne biste koristili postavku fotografija kao identifikacionu proceduru?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, za mene bi to bila poznata osoba.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Sve što možete da učinite jeste da ta osoba opiše okolnosti pod kojima se zločin dogodio i onda bi osoba došla i vi biste morali... Sud bi morao da testira poštenje te osobe, da vrednuje iskrenost te osobe?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Sud se onda mora pozabaviti varijablama procenjivača, znači kolika je udaljenost, svetlost, količina stresa i mnogim stvarima koje ste imali na spisku.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. I naravno, zavisi od toga da li Sud smatra da svedok govori istinu. To je, naravno...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, pa to je najvažnije pitanje, rekao bih.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. U tom slučaju nema predočavanja više lica u svrhu identifikacije, jer to ne može da bude ni od kakve pomoći Sudu da proceni taj scenario, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To bi moglo da se uradi, ali to ne bi ništa dokazalo.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To, po vama, ne bi ništa dokazalo?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Idemo dalje...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Osim činjenice da li je to pravi ili pogrešan komšija.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro. Već ste ranije rekli da se to može učiniti samo jednom fotografijom?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Idemo na Pravilo broj 2, paragraf broj 11. Ovde se govori o procesu identifikacije nepoznate osobe. Prema Pravilu broj 2 ako svedok vidi osumnjičenog nakon zločina, onda predočavanje više osoba takođe nema nikave vrednosti, prema vašem mišljenju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nikakve logičke vrednosti. Jer ukoliko ispitajte tu osobu, videćete da ukoliko joj date jedno lice ili fotografiju jednog lica, lice koje izgleda poznato zbog barem jednog različitog razloga a drugi ljudi to nisu nikada ranije videli, onda ako svedok kaže da je to ta osoba, vi ne znate da li je to zbog toga što je svedok tu osobu video na licu mesta ili zato jer je svedok tu osobu video nekom drugom prilikom i iz tog razloga mu ta osoba deluje poznato.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Logički govoreći, ako imamo slučaj nepoznate osobe, a svedok onda vidi osumnjičenog nakon počinjenja zločina, to onda postaje logički ekvivalentno kao slučaj poznate osobe. Drugim rečima, nema logičkog razloga da se izvrši predočavanje više osoba, po vašem mišljenju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tako je.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Pređimo sada na Pravilo broj 3, paragraf 13. U paragrafu broj 13 kažete: "Osumnjičeni i svi ostali", tu mislite na lažne osumnjičene?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: "Moraju odgovarati opisu koji je svedok ranije dao. Ako između tog opisa i spoljnog izgleda osumnjičenog postoji veliko neslaganje, nema nikakvog smisla ispitati da li se svedok tačno seća tog osumnjičenog, s obzirom da znamo da se ne seća." U redu. Ono što želim da razjasnimo jeste šta su uslovi da traženi opis bude tačan. Da li biste se složili sa mnom kada govorimo o uslovima opisa da se vi fokusirate na jednu vrlo široku kategoriju kao što su: muškarac/žena, crnac/belac, vrlo visok/veoma nizak. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Svetle puti/tamne puti, dugačka brada/nema bradu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Moje sledeće pitanje je: ako postoje neslaganja sa bradom ili brkovima, visinom, građom i takvim stvarima, to vas ne bi sprečilo da ipak izvedete test?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, sve zavisi. Ja ovde kažem: "Isto važi za veliko odstupanje u odnosu na godine starosti, držanje tela, kosu, brada, brkovi na licu, određen karakterističan beleg." Na primer, ako svedok kaže da je osumnjičeni imao vrlo dugačku bradu, a vi imate osumnjičenog za koga se zna da nikada nije nosio bradu, da je svakog dana bio sveže obrijan, onda je to po mojoj oceni veliko odstupanje. Ako govorimo o nekom ko se, na primer, ne brije tri nedelje, da li ćete reći da je to neko ko je neobrijan ili neko ko ima bradu. To je jedno sivo područje u kom nije sasvim jasno šta

treba da se uradi. Ali ja nisam govorio o takvim stvarima, ja sam govorio o velikim odstupanjima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Šta ako je osumnjičeni opisan kao neko ko je imao neku vrstu brade? Da li bi bilo kršenje ovog pravila, po vašem mišljenju, da se pokažu fotografije... set fotografija na kom sve osobe, uključujući i osumnjičenog, nemaju bradu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Kao što sam rekao u svom izveštaju, ako to uradite, ako svedoku pokažete osumnjičenog bez brade, kao i ostale lažne osumnjičene, vi prenosite svedoku neku novu informaciju. Vi svedoku kažete: "Ti si opisao da osumnjičeni ima bradu, ali mi mislimo da osoba koju si ti video nema bradu." Ja sam uvek neodlučan da kroz testiranje nečije memorije prezentujem nove informacije. Jer šta ako idući put, na primer, nakon što je video... nakon što je učestvovao u proceduri predočavanja a onda dođe da svedoči pred Sudom, ako on sledeći put kaže: "Pa u stvari, sad se sećam da on nije imao bradu"? Da li je on svoj iskaz promenio zato jer se tačno setio svoje prvobitne memorije ili je on svoje sećanje prilagodio onome što je saznao u postupku identifikacije. Zato smatram da se predočavanja moraju izvršiti tako da se svedocima ne daju dodatne informacije, nego samo da se ispita njihovo sećanje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li bi to, po vašem mišljenju, obezvređilo čitav test? Ostavimo po strani pitanje davanja novih informacija. Da li bi to, po vašem mišljenju, obezvređilo čitav test?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, vidite, u nekim situacijama je taj test oslabljen. Imate slabije i jače testove. I neki od njih mogu biti toliko slabi da na kraju kažete: "Dobro, ovo više nije validan test". Ja bih rekao da bi to oslabilo test.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Idealno gledajući, test je... i mislim da nema sumnje o tome, recimo, u raznim publikacijama, čak i u publikacijama koje ste mi vi dali slažu se u tome – da ljudi koji se pokazuju u predočavanjima moraju da budu što je moguće više u skladu sa opisom koji je dao svedok. Ako to nije moguće, onda vi neizbežno imate nešto slabiji test, ukoliko i dalje želite da ga obavite. Međutim, idelano, to ne bi trebalo da se dogodi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pokazaću vam jedan od izveštaja koje ste napisali u *Predmetu Tadić*. Napisali ste više izveštaja. To je jedan od njih.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ovo je...

TUŽILAC WHITING: To je dokazni predmet Odbrane broj D91 iz *Predmeta Tadić*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je jedno pismo koje ste napisali zastupnicima Odbrane 10. oktobra 1996. godine. Da li prepoznajete ovo pismo profesore Wagenaar?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, prepoznajem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vi ste napisali ovo pismo?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Skrenuću vam pažnju na paragraf broj 13. Dosta je dugačak, ali mislim da vredi da ga pročitamo: "Jedna tema koja se stalno ponavljala tokom saslušanja svedoka je bila brada gospodina Tadića. Izgleda da je gospodin Tadić ponekad bio obrijan, ponekad neobrijan a čak je ponekad imao bradu. Kada je reč o subjektima koji su ga dobro poznavali, to nije mogla da bude prepreka na prepoznavanju, bilo na licu mesta, bilo u kasnijim testovima prepoznavanja, jer su njima bili poznati njegovi različiti izgledi. Kada je reč o četiri subjekta u grupi broj 2..." i ja ću se ovde zaustaviti. Ti subjekti su četiri nepoznate osobe, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: "Ta četiri subjekta iz grupe broj 2, možda su imale problem, jer fotografija koja je korišćena u postavci fotografija pokazuje gospodina Tadića samo u jednom stanju, manje-više dobro obrijanog. Ako ga je osoba videla kako čini zločin kada je nosio bradu, mogla je imati problema da ga prepozna u postavci fotografija. Ali to je upravo i razlog zbog koga se postavka fotografija ograničuje kao težak test. Da je problem sa bradom bila stvarna prepreka, svedoci ili ne bi pokazali nijednu fotografiju ili bi se opredelili za pogrešnu fotografiju. Činjenica da su sva četiri svedoka pokazala fotografiju gospodina Tadića pokazuje da problem sa bradom nije bila prepreka za identifikaciju. Jedini izuzetak je kada počinitelj liči na gospodina Tadića, ali to se konkretno ovde ne odnosi na problem brade i brkova. Kao što sam ranije rekao, predočavanja više osoba, bez obzira na to koliko se dobro organizuju, ne mogu da isključe slučaj počinioca koji liči na osumnjičenog a koji je stvarni počinitelj. Problem sa bradom odnosi se na jedan opšti problem sa predočavanjima. Ostale osobe, takozvani *lažnjaci*, moraju se poklapati sa prethodnim opisom osumnjičenog koji su dali svedoci." To je vaše pravilo, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: *(nema odgovora)*

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vidim da klimate glavom?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: "Ja nisam dobio opise sva četiri svedoka iz grupe broj 2 i nisam siguran da su sistematski prikupljeni. Opšte pravilo za izbornu predočavanje je to da se ono ne bi trebalo održavati kada je opis koji je dao svedok bitno drugačiji od izgleda osumnjičenog, kao na primer, ako se za sitnog čoveka kaže da je bio izuzetno visok, da je umesto crnca osumnjičen belac, muškarac osumnjičen kao da je bila žena u pitanju, za osobu dugačke kose da je bio ćelav. Uključivanje ili isključivanje brade i brkova u ovom predmetu ne predstavlja tako značajno odstupanje". Da li se i dalje držite tog stava koji ste izneli u paragrafu broj 13 tog pisma?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, i ja ne vidim da je tu nešto protivrečno onome o čemu smo do sada govorili.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja sam rekao da bi značajno odstupanje bilo da osoba ima upadljivo dugačku bradu a sada je bez brade. A rekao sam da je manji

problem ako imate nekog ko nije dobro obrijan ili ima bradu od dve nedelje ili tako nešto, a onda se pokazuje bez brade. To je samo jedan problem a ne prepreka za obavljanje testa. Ali idealno govoreći, vi biste u testu pokazali osobe koje odgovaraju opisu. Moja kritika u paragrafu broj 13 u ovom pismu, nadam se da ste primetili, ne odnosi se na način na koji su fotografije prezentovane, nego na činjenicu da nije bilo prethodnih opisa. I zbog toga je teško odlučiti da li su fotografija koje su korišćene u testu bile prikladne ili ne i to je gde moja procena prestaje. Ako nemam ove opise, više ne mogu da komentarišem u vezi s tim. Dakle, o tome se radi... iz paragrafa broj 13 se vidi da ovi prethodni opisi nisu ni dati.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, u vezi s tim, u vašem svedočenju u *Predmetu Tadić*, vi niste rekli da ukoliko se jedan set fotografija pokaže svedoku koji je za osumnjičenog rekao da ima bradu a na setu fotografija osoba nema bradu, odnosno sve osobe su bez brade, onda će test pokazati da li je percepcija svedoka bila dovoljno dobra ili ne, odnosno da li je u mogućnosti da izvrši identifikaciju, imajući u vidu bradu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja ovde kažem da bi brada bila prepreka u tom smislu ako bi ga svedoci možda prepoznali sa bradom, ali ne i bez brade. S obzirom da su sva četiri svedoka identifikovala fotografiju gospodina Tadića, ne možete reći da je u tom slučaju brada bila problem i predstavljala prepreku, zar ne? Ali morate imati na umu da se kvalitet testa ne definiše samo brojem pozitivnih identifikacija, nego je takođe definisan i brojem promašenih identifikacija. Ne želite da napravite test na takav način da verovatnoća da svedoci neće prepoznati krivca bude svedena na minimum.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, profesore Wagenaar...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I ukoliko se fotografija osumnjičenog pokaže na način da ga je vrlo teško prepoznati, možda ćete da povećate verovatnoću pogrešnih identifikacija. Ali ja to ne preporučujem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Sada bih želeo da se fokusiramo na nešto drugo. Prešli ste na drugu temu, a mene zanima nešto sasvim drugo. Želim da se fokusiram da li postoji problem ako je osumnjičeni opisan da ima bradu, da li je problem kada se koristi set fotografija na kom osumnjičeni i ostali nemaju brade. Po mom shvatanju, ukoliko je percepcija bila dovoljno dobra u vreme prvog susreta, onda će možda neki svedok biti u stanju da prepozna osumnjičenog bez brade, da set fotografija kao postupak identifikacija ima potencijal da se to pokaže. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Ali dijagnostička vrednost još uvek je smanjena. Rekli ste da neka osoba može da prepozna osumnjičenog u tom slučaju. Naravno da možda može. Ono što sam ja rekao jeste: ako je moguće sastaviti set fotografija koji osumnjičenog predstavlja upravo onako kako ga je opisao svedok, to je poželjnije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da vidimo kako ste to formulisalu u *Predmetu Tadić*. Daću vam transkript prvog dana vašeg svedočenja. To je 24. oktobar 1996. godine. Želim da vam skrenem pažnju na 5.769. stranicu transkripta a posebno na 23. red, gde kažete: "Moramo da razlikujemo ove dve grupe." A te dve grupe o kojima govorite su grupe sa poznatim i nepoznatim osobama, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I onda nastavljate: "Grupa koja ga je poznavala od ranije sa bradom i brkovima možda nije imala problema, jer je to lice na koje su bili navikli. Oni koji ga nisu poznavali a prvi put su ga videli tamo, a zatim sa bradom, na početku za njih nema problema. Oni ne prepoznaju ništa u to vreme, jer je to njihova prva percepcija te osobe. Tek kasnije nastaje problem, odnosno mogao bi da nastane problem, jer ukoliko na testu vide nekog bez brade i brkova, možda ga neće prepoznati. Ali ovaj test rešava taj problem i u tome je lepota. Ako percepcija nije bila dovoljno dobra u početku, neće ga prepoznati; neće uspeti na testu. A mi to znamo... tada smo znali to. A ako ga prepoznaju na testu, očigledno je percepcija bila dovoljno dobra; to taj test dokazuje."?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li i dalje tako smatrate?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Ali želeo bih da skrenem vašu pažnju na nešto što niste citirali a odnosi se na isto pitanje, i nalazi se na vrhu iste stranice broj 5.769: "To rasuđivanje dobro je samo ako se test dobro obavi". Vidite, vi ovde opisujete problem koji je nastao u varijablama procenjivača. E sad, ako pokažete neku osobu koja na testu izgleda drugačije nego kada je viđena ranije na mestu zločina, ali onda pokrećete sugestivni test, onda se problem koji je stvoren tim nepoklapanjem lako prevazilazi. To ja ovde kažem. Dakle, test će pokazati da li će problem imanja ili nemanja brade i brkova dovesti do neprepoznavanja. I lepota testa postoji samo ako se on izvodi na pravilan način.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam i prihvatam to.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je glavna stvar, jer ukoliko imate sugestivan test, onda uopšte nije važno koga su oni videli na licu mesta ili koga im pokazujete u postupku predočavanja. Ako je test dovoljno sugestivan, uvek svedoka možete da navedete da pokaže jednu konkretnu fotografiju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, sugestivni test je problem u slučaju da imate bradu ili ne, zar ne? To nije samo problem ako imate bradu, to je uvek problem?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je uvek problem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali u slučaju gde postoji razlika između onoga što su videli stvarno i onoga što im je prikazano na testu, ako želite da rešite problem, tada kvalitet testa je zaista od kritične važnosti. To postaje odlučujuća tačka. Da li vidite to?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Fokusiraćemo se na ovo pitanje opisa... razgovarali smo o bradama. Želim da malo porazgovaramo o drugim elementima opisa, kao što su visina, težina, građa i takve stvari. Da li je fer da se kaže... da li se slažete sa mnom da su ljudi mogli neke druge ljude da znaju vrlo dobro i da su vrlo sposobni da identifikuju njihova lica, a ipak nisu sposobni da daju tačan opis?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, naravno, postoje čak i neka istraživanja u vezi s tim. Mislim da je to objavljeno u Holandiji. I uvek se koristi, kako ja to zovem, *Pravilo pet*: pet godina, pet kilograma, pet centimetara. Znači, možete uvek da pogrešite za pet kilograma, pet godina ili pet centimetara i ne treba brinuti u vezi s tim. Ali kada to postane značajno više, onda se postavlja pitanje da li aspekti visine, starosti, držanja, težine ne bi trebalo da budu deo testa. Problem je, naravno, ukoliko pokažete samo lica a postoji odstupanje, recimo, od 10 kilograma u težini koje je dato u opisu, vi onda svedoku predočavate situaciju u kojoj on ne može sam da otkrije da nešto nije u redu sa težinom i da to ne može da bude ta osoba.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore, idete malo unapred. Govorićemo o tome nešto kasnije. Pokušavam sada da se usredsredimo na opise a ne i na tipove testova koji se izvode. Vi ste takođe napravili jedan test na vašem fakultetu, zar ne, sa klasom jednog vašeg kolege profesora, koji je imao prilično velike brkove, bar vi tako kažete. I nakon deset nedelja, studenti su svake nedelje bili na njegovim predavanjima po dva sata i od njih ste zatražili da opišu tog profesora i zaprepastila vas je činjenica da je veliki broj studenata propustio da spomene brkove?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I poznato vam je da su vršene studije koje su pokazale da ne postoji odnos između sposobnosti svedoka da tačno opiše nekoga i njihove sposobnosti da identifikuju fotografiju te osobe?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Svakako, da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali moram da kažem, ne radi se o velikim razlikama.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Razumem.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nije argument da će ljudi koji opisuju osobu kao crnu osobu, kasnije biti pouzdani svedoci u identifikaciji bele osobe.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro. U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mora da ima nešto pogrešno u tome.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Osim onih slučajeva velikih razlika: veoma visok/veoma nizak, beo/crn, muško/žensko, složićete se da ne postoji povezanost između sposobnosti svedoka da tačno opiše osobu i sposobnosti osobe da prepozna osobu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako govorite o sitnim detaljima, u okviru *Pravila pet*, onda nema nikakve povezanosti. U velikim razlikama u opisu, naravno da postoji povezanost.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Vi cenite da postoji sasvim izvesna distanca između onoga što ste opisali kao velike razlike i vašeg *Pravila pet* - da tu postoji i veliko srednje područje?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, naravno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. I u tom srednjem području, a vi takođe nećete biti iznenađeni, naći će se pojedinci koji možda neće moći tačno da nekog opišu, ali koji bi mogli vrlo dobro da identifikuju tu osobu, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, dozvolite mi... znam da mislite da idem unapred... za mene je smisao ovoga, ako postoje velika odstupanja između opisa i naših sumnji, onda čak nećete započeti vršenje identifikacije preko predočavanja, jer ne biste znali kako da priredite test predočavanja. Ako je odstupanje u okviru *Pravila pet*, nema problema. Možete da nastavite sa pravljjenjem testa za predočavanje. A između ta dva ekstremna slučaja možemo imati situaciju i možete pomisliti: "Oh, u redu, neka nam test kaže istinu". Ali sve to zavisi od kvaliteta testa. Zato što u tim situacijama, ako se test ne pokrene ispravno, tada biste mogli da napravite grešku. Tako da je to razlog više, ako postoji neki raskorak između onoga što mi kažemo da je "sivo područje", treba biti vrlo oprezan da se test uradi na odgovarajući način, kako ne bi bio na kraju zaveden.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Hvala vam na odgovoru. Da li vam je, takođe, poznata studija u kojoj se traži od svedoka da nekoga verbalno opiše a to može kasnije da utiče negativno na njihovu sposobnost da identifikuju tu osobu u testu predočavanja?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to se naziva efekat zasenjivanja.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vi ste s tim upoznati...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Naravno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: ... da je ovo dobilo izvesnu podršku?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Jonathan Schooler je vodio takve eksperimente. Apsolutno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li biste se složili ako postoji razlika između opisa koji su dali svedok i osumnjičeni, da onda oni koji učestvuju predočavanju moraju odgovarati opisu koji je dao svedok? Da li biste se složili s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To zavisi o kojoj vrsti neslaganja govorimo. Uvek postoji potreba da osumnjičeni ni na koji način ne treba da odudara od ostalih u izbornom predočavanju. Jasno je da ako osumnjičeni ne odgovara opisu ostalih koji učestvuju u izbornom predočavanju, onda će se taj osumnjičeni isticati. Prema tome, logika bi trebalo da bude da bar svi ostali treba da izgledaju vrlo slično osumnjičenom. Ako to znači da na kraju niko ne odgovara tom prethodnom opisu, onda izvodite jedan test koji je pomalo smešan, pogotovo kada govorimo o velikim odstupanjima. Ja sam video test, da vam dam jedan primer, kako može doći do velikog odstupanja, gde se opisuje krivac koji je belac, a onda je pokazano niz ljudi koji su crnci u predočavanju. I onda mu se postavi pitanje koji je od tih crnaca bela osoba koju je opisao. To nema smisla i mislim da ćemo se lako složiti oko toga. I pitanje je: koliko daleko kod tako čudnih konfrontacija možete da idete? Kada to postaje besmisleno? I to je pitanje procene. U idealnim prilikama takav problem ne bi trebao da se pojavi. Idealno, osumnjičeni bi trebalo da odgovara prethodnom opisu i onda nema problema.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Samo da pojasnimo, ako su razlike male, onda je najvažnije da ostale osobe u predočavanju odgovaraju izgledu osumnjičenog?
SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Naravno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Da sada predemo na paragraf broj 14, to je Pravilo broj 4. A to se odnosi na podudaranje osumnjičenog i ostalih u izbornom predočavanju. O tome smo već dosta govorili. Vi kažete da je neophodno uraditi *Test Doob i Kirshenbaum*, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to stoji u mom izveštaju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To nije nešto što je predviđeno pravilima *PACE*, što je priloženo uz vaš izveštaj, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Razgovarali smo o tome da je Jenet Reno imenovala radnu grupu da bi se došlo do smernica za Ministarstvo pravde Sjedinjenih Američkih Država. Da li ste vi videli te smernice do kojih je radna grupa došla? Da li ste videli...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, upravo smo ih videli. Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li ste ih videli pre nego što sam vam ih dao prošle nedelje?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Jesam.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Da li vam je poznato da smernice Ministarstva pravde Sjedinjenih Američkih Država ne zahtevaju da se vrši *Test Doob i Kirshenbaum*?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I vi takođe kažete da ostali u izbornom predočavanju moraju da pripadaju istoj etničkoj grupi kao i osumnjičeni, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. A to nije uslov, kako sam shvatio, za pravila *PACE* Ministarstva pravde Sjedinjenih Američkih Država, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, to nije čak ni u Holandskim pravilima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I kao što sam rekao, postao sam svestan samog problema tokom suđenja u *Predmetu Tadić*. I kasnije kada sam radio... izvršio sam neko istraživanje, kao što sam rekao, o efektu različitih etničkih grupa u bivšoj Jugoslaviji. I upravo sada radim razne eksperimente sa drugim etničkim grupama koji bi mogli da se pojave u istoj grupi za izbornu predočavanje, neopaženi od onih koji su odgovorni za to izbornu predočavanje, jer nisu osetljivi na ovaj problem.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I mislim da je to... da je to pravi problem koji posebno nastaje kod istražilaca, tužilaca, zastupnika odbrane i sudija kada svi dolaze iz iste etničke grupe a nisu osetljivi na nešto na šta mogu biti osetljivi svedoci koji dolaze iz različitih etničkih grupa. To je stvarni problem. Sasvim ste u pravu da to nije shvaćeno sve do nedavno, tako da se nije uvrstilo u ta pravila. Ono što ja kažem u tački 14, jer ste me samo kratko citirali je sledeće: "Neophodno je da se utvrdi da test nije pristrasan protiv osumnjičenog." To je jasno. I onda dalje kažem: "I to se radi u takozvanom *Doob i Kirshenbaum Testu*". Ne kažem da je to potrebno učiniti kroz taj test, postoji mnogo drugih načina, ali je potrebno da bar budete sigurni da test nije pristrasan. U Holandskim pravilima, koja su za vas prevedena, kao što sam već rekao ranije, dakle u Holandskim pravilima se ne kaže da se formalno treba vršiti *Doob i Kirshenbaum Test* ali da imate dva posmatrača testova koji procenjuju pravičnost u izbornom predočavanju. I to u Holandiji znači da je izborna predočavanje testirano od strane dva nezavisna posmatrača testa koji nisu upoznati sa situacijom. I mislim da je to dobar postupak.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I mislim da je ovaj *Doob i Kirshenbaum Test* izvanredan način da se to uradi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A kad je u pitanju etnički identitet drugih osoba u predočavanju, rekli ste: "To je stvarni problem". Da li bi bilo preciznije da se kaže da li je možda pravi problem ili je to možda potencijalni problem?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, dao sam vam spisak predmeta u kojima sam bio veštak u pitanjima identifikacije u poslednje tri godine. Ako pročitate imena osumnjičenih u tim predmetima, možda ćete shvatiti zašto sam to rekao, jer mnoga od tih imena ukazuju da se radi o ljudima iz različitih etničkih grupa. A veći deo mog svedočenja bavio se problemom nekorektnog sastava grupa za izbornu predočavanje, koje su bile sačinjene od ljudi iz raznih etničkih grupa. Dakle, to je razlog zašto ja to zovem stvarni problem. To jeste problem stvarnosti.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To jeste problem... ali taj problem se ipak nije ispoljio na studijama, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja sam to pokazao, zajedno sa svojom studentkinjom Sharom Lochun sa ljudima koji naseljavaju bivšu Jugoslaviju. Mislim da je taj rad takođe kopiran za vas, jer ste pitali za njega. I pokazalo se da postoji stvarno veliki problem, onoliko koliko smo mi mogli da mu uđemo u trag, zato što se nije znalo da ljudi koji su bili uključeni u grupu za izbornu predočavanje u *Predmetu Tadić* zapravo dolaze iz različitih etničkih grupa. I ono što ćete videti, a mislim da je to jasno utvrđeno u *PACE* pravilima, jeste da identitet ostalih učesnika u izbornom predočavanju mora biti zabeležen, tako da znamo ko su, i ako se povede razgovor da li su oni različitog etničkog porekla, da bar to pitanje može da bude rešeno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To imamo u pravilima *PACE*, gde imamo u vidu taj problem, naravno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da pogledamo studiju koju ste nam dali koja se odnosi na bivšu Jugoslaviju. Imam primerke te studije. Dok se deli taj materijal, da li se može reći da je to jedina studija koja je izvršena za područje bivše Jugoslavije a za koju vi znate?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je jedina studija za koju ja znam. Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ta studija nije objavljena, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je disertacija. A sve disertacije su, u principu, dostupne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali nije objavljena ni u jednoj publikaciji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. To je bila studija mogućih stereotipa koje ljudi mogu ili ne moraju imati vezano za ljude iz bivše Jugoslavije, pod jedan, i pod dva, o raznim etničkim grupama u bivšoj Jugoslaviji. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U ovoj studiji... ovo nije studija o tome da li se ljudi iz raznih etničkih grupa iz bivše Jugoslavije ili izvan bivše Jugoslavije zapravo mogu da razlikuju po izgledu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Budite ljubazni pa ponovite pitanje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ova studija se fokusira na stereotipe, i kako ste vi rekli, tu se ne proučava da li ljudi u stvarnosti mogu praviti razliku između etničkog identiteta nekog čoveka iz bivše Jugoslavije. Da li je to tačno? Ta studija to ne proučava?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali to se takođe ne radi ni u ovom *Doob i Kirshenbaum Testu*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Ja samo želim da pojasnim čime se bavi ova studija a čime se ne bavi. U redu. U toj studiji bilo je 26 ljudi iz bivše Jugoslavije i 26 ljudi iz Holandije koji su učestvovali u tom istraživanju. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Kao subjekti, ne njihova lica.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Oni su prolazili testove. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Od 26 ljudi iz bivše Jugoslavije sedmoro su se izjasnili kao Srbi, jedan kao Mađar, a 18 njih nije moglo da opiše svoje etničko poreklo. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A očigledno Albanci nisu učestvovali u toj studiji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Očigledno...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A očigledno Albanci nisu učestvovali u toj studiji? Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nisu nam rekli da su Albanci.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Niko od njih se nije izjasnio kao Albanac?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ali ne može se isključiti da su u stvari bili tamo.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: 52 subjekta bila su pozvana da izvrše tri zadatka. Prvi zadatak je bio da pogledaju grupu fotografija i da kažu da li misle da su osobe na fotografijama iz bivše Jugoslavije. Nije im bilo dozvoljeno da kažu: "Ne mogu da procenim, ne znam." Bili su prisiljeni da se odluče. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ako su mislili da se radi o ljudima iz bivše Jugoslavije, onda je od njih zatraženo da identifikuju nacionalnu pripadnost te osobe, čak i ako su morali da nagađaju. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Nije im bilo dozvoljeno da kažu: "Ne mogu da kažem." Jednostavno su morali da nagađaju kojoj etničkoj grupi pripadaju. Da li je to tačno? Da?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Zatim je od njih zatraženo da daju opis na osnovu liste karakteristika - njihove stereotipne slike različitih etničkih grupa u okviru bivše Jugoslavije. Je li tako?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, studija nije bila o tome da li neko zaista može da kaže da li je neko Albanac, Srbin ili Hrvat, je li tako?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. I naravno, to nismo mogli da uradimo jer identitet tih ljudi nije bio poznat.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Fotografije sa kojima ste radili, niste znali identitet tih osoba?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To su bile fotografije ljudi sa izbornog predočavanja u *Predmetu Tadić*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Tačno.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: A komisija je trebalo da proučava efekte mogućih grešaka na izbornom predočavanju.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Dakle, kaže se da ne znamo ko su ovi ljudi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Zar nije tačno da je među tih 26 osoba iz bivše Jugoslavije koje su učestvovala u studiji, utvrđeno da su njihove stereotipne slike Albanaca i Srba u stvari vrlo slične?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali je takođe tačno da su oni imali prilično različite stereotipne slike onoga kako tipični ljudi iz tih grupa izgledaju i cela svrha ovog ispitivanja je bila, ako slučajno, ali samo slučajno, ako je poznato da osumnjičeni dolazi iz određene etničke grupe, ako se samo slučajno pokaže da je osumnjičeni jedan, samo jedan, ili jedan od nekoliko ljudi - pokaže svedoku koji odgovara ovoj stereotipnoj slici, onda će on privući pažnju. I u stvari, broj osoba sa izbornog predočavanja postaje manji nego što mislite. To je opasnost kada se vodi test identifikacije sa ljudima koji dolaze iz raznih etničkih grupa. Oni mogu ili ne moraju odgovarati nekim stereotipnim slikama, i jedini način da saznate da li će svedoci prepoznati te stereotipe jeste nešto što je slično *Doob and Kirshenbaum Testu*; to je odličan način da to uradite. I na taj način možete dobiti sastav za izbornu predočavanje koji je neutralan u odnosu na etničke stereotipe, i taj test je pouzdan. To je jedina poenta. Ja ne kažem da ljudi nisu u stanju da prepoznaju različite etničke grupe, ja samo kažem da ako imaju samo neke stereotipne ideje, onda bi to moglo da bude pogrešno. To bi možda bilo jednostavnije da razumete, recimo, ako pretpostavimo da tražite Italijana koji je počinio zločin, i da stavimo osobu iz Holandije koja nije Italijan, ali je nizak i tamnopus - i stavimo ga među druge koji su niski i tamnopusi. Pitanje je da li bi svedok sada mogao da zaključi da taj koga tražimo mora biti Italijan. Vidite? To je samo stereotip.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali profesore Wagenaar, u ovom primeru vi možete da pogledate postavku fotografija i da vidite razliku između osumnjičenog i ostalih ili bar nekih učesnika. Na primer, videćete da je osumnjičeni nizak i tamnopus, a ostali učesnici poput Holandana su možda visoki i plavi?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ono što ja kažem jeste da postoje određene etničke grupe koje izgledaju drugačije ljudima koji su upoznati sa tim etničkim grupama a nisu poznate nama. Znači, ne možemo jednostavno da sudimo da li je takvo izbornu predočavanje korektno ili nije samo gledanjem postavke fotografija. To možete da pitate samo svedoka koji već ima iskustva sa takvom etničkom grupom. Daću vam ponovo primer. Možete da napravite izbornu predočavanje sa raznim Kinezima. Da li bi svedok, Kinez, bio osetljiv na razliku između Kineza sa severa ili juga ili sa Tajvana ili čak iz Mongolije ili čak jednog Koreanca među njima ili Japanca? Moguće je da mi koji smo sa zapada ne bismo mogli videti ništa neobično u tom nizu ljudi, dok ljudi sa tog područja to odmah mogu da vide. Zato ja kažem da bi trebalo da se izvrši neka vrsta predhodnog testa pre nego što se pokaže svedoku izbornu predočavanje. Potreban vam je predhodni test kako biste bili sigurni da ovaj predhodni test nije pristrasan i da neki od ostalih u

grupi za izbornu predočavanje možda nisu prihvatljivi jer ne odgovaraju opisu koji je dao svedok.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da se osvrnemo samo na dve stvari ovde. Kao prvo, možda možete da očekujete od Kineza da razlikuje ljude koji su sa severa ili juga Kine, ako vi to inicijano nećete primetiti. Svedok ili neko drugi koji se nalazi u sličnoj poziciji može da ukaže na to da postoje razlike nekome ko nije osetljiv na to, ali te razlike su ipak vidljive, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne znam šta tačno mislite. Ono što ja hoću da kažem jeste da test izbornog predočavanja ne bi trebalo da bude pristrasan.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali ja pokušavam da utvrdim da li su to vidljive ili nevidljive razlike na koje svedok... na koje posmatrač nije osetljiv. Da li shvatate tu razliku?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Sasvim je moguće da svedok, iako je osetljiv na njih, ne može da izrazi kakve su to razlike...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ako ste vi...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: ...i nesvesno vidi da postoji samo jedna osoba koja je došla iz grupe iz koje dolazi stvarni krivac. I nije uopšte sigurno da će svedok koji je to primetio biti u stanju da vam kaže: "Hej, ovo izbornu predočavanje nije dobro, postoji samo jedan kandidat." Moguće je da svedok ne može da shvati, ali kroz tu sugestivnu kompoziciju biće vođen do jedne fotografije, da obrati pažnju samo na tu fotografiju, i onda izgleda kao da je prepoznao osobu.

TUŽILAC WHITING: Možda je ovo odgovarajuće vreme, časni Sude?

SUDIJA PARKER: Hvala, gospodine Whiting. Moramo sada da prekinemo zbog promene traka i nastavljamo u 18.00 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Izvolite, gospodine Whiting.

TUŽILAC WHITING: Hvala, časni Sude. Časni Sude, da li može poslednja studija o kojoj smo razgovarali "Etničke pristrasnosti i postupci identifikacije" da dobije dokazni broj?

SUDIJA PARKER: Da.

sekretar: To će biti dokazni predmet Tužilaštva broj P255, časni Sude.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Profesore Wagenaar, preći ćemo na Pravilo broj 5, paragraf 15, gde vi kažete: "Svedoci moraju na odgovarajući način biti instruisani." a

onda izričito kažete: "Instrukcije bi trebalo da objasne svedoku da se tražena osoba možda ne nalazi na programu predočavanja." Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Studija koja se najčešće citira u podršci tog pravila je studija koju su uradili Malpass i Devine 1981. godine. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tačno je. To je jedan od izvora, ali ne i jedini.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je studija, u stvari, koju ste vi citirali. Da li je to tačno? Ne u ovom izveštaju, ali na drugim mestima?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U toj studiji se poredi grupa ljudi kojoj je rečeno da je počinilac bio u izbornom predočavanju, sa grupom ljudi kojoj je rečeno da se počinilac možda ne nalazi u izbornom predočavanju. To je tačno, zar ne? Tako je ta studija urađena?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, opasnost da se svedoku ne kaže da počinilac možda nije na izbornom predočavanju jeste da će svedok pretpostaviti da je počinilac zaista tu. I ukoliko svedok ne prepozna počinioaca, onda će nagađati. Zar nije to...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: ...opasnost ako se ne sledi pravilo?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to jeste opasnost.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ako imate pravilno izbornu predočavanje, onda će ta nagađanja biti očigledna, zar ne? Biće evidentno da oni nagađaju?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Samo ako imate pravilnu proceduru izbornog predočavanja.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, ako imate fer proceduru izbornog predočavanja i ako imate fer samo izbornu predočavanje?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Vi ste rekli fer izbornu predočavanje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Izbornu predočavanje je samo sastav fotografija. Procedura je ono što radi istražilac.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Potrebno je oboje. I fer izbornu predočavanje i fer postupak izbornog predočavanja.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I fer procedura. To je razlog zašto sam... da...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ako imate obe stvari, onda će nagađanje biti evidentno, zar ne? Pokazaće se da su to nagađanja jer će biti slučajna?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako kombinujete... samo da završim vašu rečenicu. Ako kombinujete, povećana je tendencija nagađanja sa sugestivnim izbornim predočavanjem i sugestivnim ponašanjem istražioca, i onda će rezultat biti katastrofalan. Mislim da to takođe pominjem u svom izveštaju - da je to kombinacija slabosti postupka koji mogu da dovedu do pogrešnih rezultata. To nikada nije samo jedan problem, to su neki nedostaci u postupku, kombinovani sa drugim nedostacima. A pogrešno uputstvo je dobar kandidat da se kombinuje sa ostalim faktorima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. To je vrlo korisno. Dozvolite mi da vam pročitam rečenicu... ili nekoliko rečenica iz vaše knjige *Identifikacija Ivana*. Imam ovde primerak za vas ako želite. Na 50. stranici mislim da se upravo ilustruje ono što ste nam vi rekli. Na 50. stranici piše: "U prethodnim paragrafima pokazao sam da je pogrešna identifikacija osumnjičenog kada on nije u nizu za izbornu predočavanje povećana da se da pozitivan odgovor, ali kao što je objašnjeno u prvom poglavlju, postoji i druga linija odbrane. Čak i kad svedoci odgovore na situaciju kada nema osumnjičenog u nizu, nema posebnog razloga zašto bi onda ti svedoci trebalo da pre pokažu na osumnjičenog nego na ostale u nizu za izbornu predočavanje."

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Tako i ne treba da bude.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Tačno. I ne treba.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U fer izbornom predočavanju to je tako.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Takođe u 15. paragrafu postavljate sledeće pitanje: "Da li prepoznajete bilo koju od tih osoba?" Kažete da je to pogrešno pitanje. Dakle, nije jedini problem sa takvim pitanjem da ukoliko, na primer, neko kaže odgovarajući na takvo pitanje: "Ja prepoznajem osobu na fotografiji broj 2", već da onda morate da postavite naknadna pitanja, poput ovog: "Kako to da prepoznajete tu osobu ili odakle je prepoznajete?"

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ne mislim tako. Ova konkretna rečenica sledi nakon rečenice u kojoj je objašnjeno da ako je svedok suočen sa izbornim predočavanjem u kom postoji samo jedan osumnjičeni ali ako ima, kao što je svedok opisao, niz počinilaca, onda se jasno mora staviti na znanje svedoku za kog počinioća sada vrši identifikaciju. Na primer, ako on kaže za jednog da je to osoba koja ga je pretukla, a bilo je više osoba: "Jedna osoba me je pretukla, i izgledala je ovako", onda se tokom identifikacije mora reći: "Ovaj test služi kako bi se utvrdilo da li se među tim osobama nalazi osoba za koju ste rekli da vas je pretukla." I onda ga uputite da se tu možda ta osoba ni ne nalazi i tako dalje. Dakle, mora biti unapred jasno, ako su svedoci opisali razne osumnjičene, za kog osumnjičenog posebno su sada testirani... i to je samo stvar, rekao bih, optimalizacije ishoda testa. Jer inače otežavate posao za svedoka i verovatnoća da on neće znati koga da traži čini da će on postati toliko nesiguran, da na kraju neće ni na koga pokazati. A svrha testa identifikacije nije da svedok ne uspe u identifikaciji, već je svrha takvog testa, zapravo, da se prikupe dokazi protiv moguće stvarno krive osobe. Stoga ne biste trebali na takav način da tako oblikujete proceduru - da postoji mala verovatnoća da će krivac ikad biti prepoznat. Tako da se svedoku mora reći: "Vi ste tu osobu tako i tako opisali, da li je prepoznajete i da li nam je možete pokazati?" I zbog toga sam ja dodao pitanje: "Da li prepoznajete bilo koju od ovih

osoba?" - za koje smatram da je pogrešno pitanje. Treba da se pita: "Da li prepoznajete bilo koju od ovih osoba, kao osobu koju ste nam opisali kao..." Mora biti konkretnije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A opasnost od generalnog pitanja: "Da li prepoznajete bilo koju od ovih osoba?" jeste da svedoku možda može da ne bude jasno kakav je njegov zadatak i da na kraju neće nikog prepoznati?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ili da pruži konfuzan iskaz. Kao... daću vam primer koji potiče od ubistava koje je počinila IRA u Roermondu, gde je ubijeno dvoje turista iz Australije. Svedoci su opisali više osoba i bili su suočeni sa više izbornih predočavanja, ali nije bilo rečeno za kog opisanog počinioca je bilo pripremljeno predočavanje. Tako da je svedok rekao: "Da, u tom redu sam prepoznao ovog visokog revolveraša." A u drugom predočavanju je rekao: "Prepoznajem takođe ovog visokog revolveraša"... i to je sasvim moguće da ga je u jednom od njih prepoznao. Ali na kraju, nađete se u jednoj logičnoj nemogućnosti da imate iskaz koji ne možete da koristite, zato što uputstva data svedoku nisu bila jasna i onda je svedok morao da nagađa. A to nije nikome od pomoći.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A neki od tih problema, naravno, mogli bi da budu razjašnjeni dodatnim pitanjima, zar ne? Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Vrlo često ne. Recimo, identifikacija je nešto što vi radite i... jednom ste rekli: "Prepoznao sam ovu osobu" a onda kasnije mora da se vrati jer je, recimo, gledao u pogrešnu osobu. Tako nešto ne može da se uradi, ne možete da ga vraćate. Morate odmah da mu date tačna i jasna uputstva.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Takođe u tom istom paragrafu kažete: "Pozitivan odgovor trebalo bi da bude samo u slučaju neposrednog i određenog prepoznavanja." Dakle, vi u svojoj knjizi *Identifikacija Ivana*, kažete, zar ne, da je čvrsto uspostavljen, to je vaš stav, možda ima i nekih kontroverzi oko toga ali vaš stav je "Čvrsto je ustanovljeno da puzdanost i tačnost identifikacije nisu usko povezani." Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Takođe kažete na stranici broj 89 da "nesigurnost po sebi ne pretkazuje nisku tačnost."?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Zašto onda imate pravilo da je samo jedan siguran odgovor prihvatljiv?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U slučaju da svedok nije siguran, recimo kaže ovako: "Ova osoba mi izgleda poznato. Mislim da prepoznajem tu osobu ali ne znam gde sam je video" ili "Ovu osobu prepoznajem sa 70 posto sigurnosti". Takva neizvesna prepoznavanja iziskuju takve izjave i veoma je teško znati šta sud može da uradi sa takvim izjavama. Tako da je mnogo bolje reći svedoku da kaže da je prepoznao samo osobu za koju je siguran da je prepoznao i da kaže: "Ja ovu osobu apsolutno prepoznajem" i onda znamo o čemu govorimo. A ukoliko počnu da se dodaju neka dodatna objašnjenja ili rečenice, onda više ne znamo šta se pod tim misli. I po mom iskustvu prepoznavanje sa apsolutnom sigurnošću se dešava mnogo više nego što vi to

mislite. Tako da ne odbacujemo veliki broj prepoznavanja koja se više ne uzimaju u obzir.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali ako...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nema nikakvih negativnih posledica ukoliko se kaže: "Odgovorite samo ukoliko ste sigurni i samo tada, a nemojte nam reći da nekoga prepoznajete sa 70 posto sigurnosti".

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali profesore, ako pouzdanost i tačnost nisu u korelaciji, kao što ste nam rekli da nisu, zar nije onda istina da ono što ste nam vi rekli za manje pouzdane odgovore koje bi svedoci mogli da daju, takođe može da se kaže i za pouzdane odgovore, a to je da ne možete biti sigurni šta to znači samo zato što svedok kaže: "Ja sam 100 posto siguran"? Kako onda znate da je to išta bolje nego kada svedok kaže: "Ja sam 80 posto siguran" - ako ne postoji korelacija između pouzdanosti i tačnosti?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, nisam rekao da je neko prepoznavanje ako svedok kaže: "Ja sam 100 posto siguran da sam ga prepoznao" da je svedok 100 posto sve vreme istinito govorio - nisam to rekao. Ono što sam ja rekao jeste da nesigurni odgovori sa izvesnim kvalifikacijama koje zatim slede, čine da je vrlo teško protumačiti šta je svedok tim hteo da kaže. Šta znači kada osoba kaže: "Ta osoba mi izgleda poznato, ali ne znam gde sam je video"? Dakle, ukoliko je pitanje za identifikaciju osobe koju je svedok video na mestu zločina a on je opisao tu osobu. Dakle, čini mu se da... ta osoba izgleda mu poznato ali ne izgleda kao osoba koju je opisao. Na koji način je to nama od pomoći? Ovo samo pokreće pitanja ali instrukcije bi trebalo da budu odgovarajuće. Trebalo bi da mu kažete: "Ne pokazuj na svakoga koji ti izgleda poznato, pokaži samo onoga ko je, po tebi, ista osoba koju si opisao" i tako dalje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vama je poznato da Gary Wells – već smo govorili o Gary Wellsu ranije – preporučuje da uputstva uključuju i ono što svedok kaže svojim rečima o tome koliko je siguran u bilo koju svoju identifikaciju? **SVEDOK**

WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li se slažete s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ne. Mislim da to uvodi zabunu u postupku. Ja nikad to nisam preporučio. I nikada nisam naišao na slučajeve gde su jača uputstva dovela do nekih problema.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Možete li...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, ne slažem se sa tom procedurom. Mislim da je to u principu poziv ljudima da nagađaju, jer im se kaže: "Ako niste sigurni, ako ste sigurni samo 70 posto da vam neko izgleda poznato" - ali da ipak treba da odgovore. To znači da se spušta prag pozitivnih odgovora i da spuštanje praga povećava broj lažnih pozitivnih odgovora, a to je upravo ono što ne želimo.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali profesore, zar nisu to sve stvari koje se moraju proceniti i koje se moraju uzeti u obzir kada se vrši procena dokaza?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno, i oni će morati to da uzmu u obzir, jer sam pročitao u nekim transkriptima da su neki odgovori bili te vrste.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali vaše pravilo odbacuje sve osim određenih odgovora?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako se primeni moje pravilo, ono ne suočava Sud sa takvim problemima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali poznato vam je da *PACE* pravila sadrže odredbu da ukoliko osoba izabere fotografiju za koju ne može da potvrdi identifikaciju, da će onda osoba koja pokazuje fotografije zatražiti od svedoka da kaže koliko je siguran da je na fotografijama koje su mu pokazane osoba koju je video u nekoj prethodnoj prilici?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Znam to. Ali šta ako svedok kaže: "Siguran sam 70 posto"? Šta ćemo onda da radimo ili šta ćete vi da radite? Ja nemam šta da radim. Šta će Sud da radi?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, zar nije to stvar Suda?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Mislim da je moj zadatak da osmislim postupak, da dajem savete o postupku, da kažem Sudu kakva je izvesnost postupka, što je više moguće. Hoću reći, mislim da je bolje reći svedoku da on kaže: "Pokažite nekog samo ako ste sigurni." I ne samo ako je siguran, već ako je to neposredno prepoznavanje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pređimo na Pravilo broj 16 u 16. paragrafu. Vi kažete sledeće: "Od suštinske važnosti je da taj test obavi istražilac koji nije uključen u taj predmet". Pretpostavljam da je ovo pravilo koje se sledi u nekim zemljama poput Ujedinjenog Kraljevstva ali se ne sledi u drugim zemljama, poput Sjedinjenih Američkih Država. Da li vam je poznato?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, poznato mi je. Video sam da to nedostaje u pravilima Ministarstva pravde Sjedinjenih Američkih Država i bio sam iznenađen.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li biste se složili ako se ne primeni ovo pravilo, da to ne znači da je bilo sugestivnosti, već samo da postoji mogućnost da je data svedoku sugestija, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali to takođe znači da mi ne možemo da odlučimo da li je do toga došlo ili ne, ali ukoliko osoba koja vodi test jednostavno nije upoznata sa identitetom osobe, onda se takav problem ni ne postavlja po sebi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li se, takođe, slažete, da bi došlo do sugestivnosti, potrebno je da imate dve komponente. Potrebno je da istražilac da sugestiju i potrebno je da svedok bude spreman da prihvati sugestiju, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Sada ću vam pročitati iz vaše knjige *Identifikacija Ivana*, na stranici 153 sledeće, a vi mi recite da li se slažete sa tim: "Ali ni na koji način stručnjak ne može da utvrdi da li je svedok bio pod uticajem sugestivne prirode izbornog predočavanja. Moguće je da svedok prepozna osumnjičenog i to odmah i da bi ga on prepoznao čak i da nije bilo nikakve sugestije. Sudu se mora reći da je identifikacija bila pouzdana, generalno gledano, i Sud mora da odluči da li će prihvatiti takvu konkretnu identifikaciju kao pouzdanu ili ne." Da li se još uvek slažete s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali to je slučaj gde je zapravo došlo do sugerisanja u izbornom predočavanju, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, ali ja se ne zalažem za to da osoba koja sprovodi test treba da bude svesna identiteta osumnjičenog.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Mislim da je to jasno.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ja samo kažem ukoliko je on upoznat sa identitetom, onda o onome što se dogodilo, procenu može da donese samo Sud. A mi ne znamo kako će oni to da urade. I imaju jedan problem više. Ako pratite Pravilo broj 6, onda Sud nema problem, jer jednostavno nije do takvog predloga moglo da dođe.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dozvolite da pređemo na Pravilo broj 7 u paragrafu 17, gde vi kažete: "Svi pokušaji identifikacije, uključujući i one negativne, moraju da budu zabeleženi." Dakle, vi biste se složili da svi pokušaji identifikacije, bili oni uspešni ili ne, pozitivni ili negativni, moraju da se zabeleže i obelodane Odbrani, iz čega ne proizilazi da možete samo da napravite zbir i dobijete rezultat. Zar ne? Vi ne možete samo da kažete, na primer: "Dobro, mi ovde imamo sedam od deset identifikacija i zbog toga je to pouzdano, dok sedam od 15 nije prihvatljiv broj." Da li se slažete s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne postoji pravilo za utvrđivanje broja pozitivnih identifikacija koje vam je potrebno. Postoji jedno drugo pravilo koje kaže da ukoliko imate negativnu identifikaciju, onda bi tamo trebalo da postoji neko objašnjenje zašto se to dogodilo. Ne možete jednostavno ignorisati negativne identifikacije i reći: "Pa, mi imamo dovoljno pozitivnih identifikacija."

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A Sud mora da pogleda sve okolnosti pozitivnih i negativnih identifikacija...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I negativnih, da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: ... i da razmotri sve okolnosti?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Sasvim je moguće da imate negativnu identifikaciju i da vi shvatate kako je do toga došlo a da to nema nikakve negativne posledice i da se to ne odražava na one pozitivne. Postoje takođe i uslovi kada imate negativnu identifikaciju od strane nekoga ko je bio na eminentnom položaju da vidi počinioca i ako on sam odgovori pozitivno: "Dakle, čovek koga sam ja video ne nalazi se na ovom izbornom predočavanju" - to je veoma značajna izjava.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A onda morate da uzmete u obzir ne samo mogućnost da vidi, ili njihovu sposobnost kako tvrde, da vide tu osobu, već i sve druge faktore koji se tiču toga?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Sve što se desilo u međuvremenu...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Svakako.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: I držanje svedoka i to...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno. Ali negativni rezultati izbornog predočavanja u principu su značajni kao i pozitivni. A ako želite da prihvatite kao dokaz one pozitivne, bar treba biti zabrinut kako to da je došlo do negativnih rezultata.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A to je zadatak sudija, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Apsolutno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali brojevi sami za sebe ne kažu vam puno ako ne znate sve okolnosti, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Brojke...to nije... nije to igra ko će koga nadglasati. To nije 5 protiv 4, tako da je brojka 5 pobedila ili tako nešto...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Idemo na paragraf broj 18, Pravilo broj 8, vi kažete: "Svedoci ne smeju drugim potencijalnim svedocima da prenose bilo kakve informacije u vezi izbornog predočavanja." Ovo je primer jednog od onih pravila gde ako imate pravično primeren postupak izbornog predočavanja i pravično izbornog predočavanje, onda kršenje ili potencijalno kršenje ovog pravila ne bi bilo toliko značajno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. I izričito sam rekao "ako to nije praktično izvodljivo", jer to ne može uvek da bude urađeno. Bar mislim da možete da zahtevate da najbolje moguće mere budu preduzete. Dakle, ako nije moguće da razdvojite svedoke na duži vremenski period, ipak možete da im kažete da ne razgovaraju o izbornom predočavanju; to je jedna stvar. A druga stvar je, jednostavno rečeno, ako je prisutno nekoliko svedoka sa ovim... u principu, istim izborom fotografija, možete da promenite redosled osoba na tom setu fotografija. Tako da komunikacija među svedocima: "Pa, video sam, bio je na vrhu" neće biti od pomoći sledećem svedoku. Čak možete da predvidite ako imate novog svedoka, da nađete nove osobe, takozvane *lažnjake*. Dakle, postoje mnoge mere opreza koje možete da preduzmete ako može da se pretpostavi da su svedoci u kontaktu jedni sa drugima.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ali da se vratimo na moje pitanje. Ako se suočavate sa takvom situacijom i preduzmete mere opreza i s druge strane, imate fer proceduru i imate fer izbornog predočavanje, onda ipak kršenje takvog pravila ne bi bilo toliko značajno, zar ne?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Možemo da zamislimo ukoliko dođe do kršenja ovog pravila, da to neće dovesti do zaključka da identifikacioni test ne vredi i da bi trebalo identifikaciju poništiti, da. Moguće je da se tako nešto ne može sprečiti. U

najmanju ruku, trebalo bi obavestiti Sud o takvim stvarima a zatim da sam proceni šta to za njih znači. I to je jedino što možete da uradite oko toga. Ali vrlo eksplicitno sam dodao ovde, što nisam u mnogim drugim pravilima "ako nije praktično izvodljivo", jer slažem se sa vama, to nije uvek moguće.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A gde to nije moguće, onda ako je drugačije...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Onda bar možete preduzeti neke mere opreza, a za sve ostalo je na Sudu da odluči koliko je to važno.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A po vašem mišljenju, kršenje tog pravila ne mora biti toliko značajno u izolaciji? Ovo je jedno od tih pravila u izolaciji?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Ako preduzmete sve mere predostrožnosti, onda će učinak toga biti smanjen. Jer kod informacija, ako jedan svedok kaže: "Da, učestvovao sam u identifikaciji i on je bio tamo, video sam ga", to je već jedna informacija koja bi mogla da uveri sledećeg svedoka da je osoba koja je najsličnija traženoj osobi, upravo tražena osoba. I upozorenje u ovim uputstvima da osoba možda nije uopšte u izbornom predočavanju, neće više imati efekta. Dakle, ako je moguće, trebalo bi sprečiti kontakte.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Naravno. I naravno, u scenariju koji ste upravo opisali, ako se sve drugo uradi pravilno, onda bi se nasumično nagađanje svedoka pokazalo na testu. To bi se otkrilo u pravilno urađenom testu?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ako se test uradi pravilno a samo se smanji prag za pozitivan odgovor i ništa drugo, onda ćete još uvek znati. Upravo je u tome lepota testa. Ali ako se to kombinuje sa drugim faktorima – a to je posebno štetno u kombinaciji sa drugim faktorima, to treba imati na umu. Samo po sebi to možda neće naneti nikakvu štetu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dakle, idemo na paragraf 19 i Pravilo broj 9. Vi ste ovde izneli različite opcije. Danas ste nam rekli da se radi o jednoj skali opcija u vezi sa izbornim predočavanjem, izbornom paradom ili nizom fotografija. Recite nam da li je tačno da se ljudi najčešće ili gotovo uvek prepoznaju po prepoznavanju lica?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, vi naravno znate za činjenicu da ima istraživanja, recimo, o dijagnostičkim vrednostima tih različitih oblika testova. Test u kom ste videli onoliko od osobe koliko ste je videli, recimo, u vreme susreta na licu mesta, što može biti da vidite lice iz raznih uglova, da vidite kako se lice pomera, da čujete kako osoba govori, da vidite kako se on kreće, kako hramlje i slično, sve te stvari mogu, da dodam... i ja samo kažem da je to vrsta graduirane skale, na neki način da pojačaju identifikaciju. Nisam rekao da je ono što se nalazi na jednom kraju skale, a to su lica, nešto što ne treba prihvatiti. Rekao sam samo da tu postoji izvesna gradacija, ali isto tako rekao sam i da test sa najvećom dijagnostičkom vrednošću ima i neke nedostatke, kao na primer, veoma je teško to organizovati, mnogo je lakše i možete, u stvari, uraditi mnogo više tih procedura ako možete da koristite fotografije. Pa, u stvari, ja nikada nisam preporučio i mislim da nikada nećete naći u mojim publikacijama mesto na kom sam rekao da fotografije ne bi trebalo da se koriste.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pogledajmo 43. stranicu vaše knjige *Identifikacija Ivana*. Vi tu govorite o različitim opcijama i kažete: "Još jedan faktor bila je prezentacija setova fotografija, video snimka ili uživo izborna predočavanja" a onda nastavljate i kažete: "Razlika između stope prepoznavanja pod tim uslovima, bila je marginalna ili čak nepostojeća". Da li to i danas mislite?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, marginalna u smislu da dijagnostička vrednost... čitav moj rad, pazite, zasniva se na fotografijama lica i uspeo sam da postignem veoma visoke dijagnostičke vrednosti. Tako da jednostavno ne bih mogao da kažem da fotografije nisu dovoljno dobre ako se koriste ispravno. Ja ne kažem to.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Prema tome, ako je to suština ove diskusije - fotografije su, ako se koriste na odgovarajući način, sasvim prihvatljive.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu. Idemo sada na 21. paragraf... Šta ako dođe do kršenja pravila. Molim vas, pogledajte 83. stranicu... ne, izvinjavam se, nije 83. stranica. Molim vas, pogledajte transkript iz *Predmeta Tadić*. Da li još uvek imate to pred sobom?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Skrenuo bih vam pažnju na stranicu 5.779 i pitanje koje vam je tu postavljeno. Zanima me da li se i dalje slažete sa tim stavom: "Ako mogu da produžim. Idemo na Pravilo broj 49. Da li bi kršenjem pravila o kojima smo do sada govorili..." samo da se zaustavim na trenutak, u *Predmetu Tadić* vi govorite o 50 pravila, zar ne, profesore? U *Predmetu Tadić*...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Sačekajte malo. Vi ste u 7. redu na ovoj stranici?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Želim da se zaustavim na trenutak. Ovde se sada pominje Pravilo 49, pa želim da razjasnim zbog Pretresnog veća da je to *Predmet Tadić*...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nisam siguran na šta se to odnosi.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Dobro, doći ćemo na to kasnije. Vi ste i u *Predmetu Tadić* i u vašoj knjizi *Identifikacija Ivana* rekli da postoji 50 pravila, zar ne? A za potrebe ovog predmeta to ste redukovali na deset pravila. Da li je to tačno?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je tačno. Ali na ovoj stranici koju ste spomenuli, pominje se čak i Pravilo 52. Tako da to onda ne može da bude na popisu iz knjige *Identifikacija Ivana*.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Zato sam rekao da nisam sasvim siguran na šta se ti brojevi odnose.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, moguće je da je to greška u kucanju. Ne brinite oko Pravila 52. Da pogledamo 7. red, Pravilo 49, i vратиću se na svoje pitanje. Tu piše: "Da li bi kršenje pravila o kojima smo sada govorili koje ne zahteva nužno pisani izveštaj, dovelo do odbacivanja identifikacija, budući da se radi o kvalitetu vašeg polja ekspertize?" I vi odgovarate: "Mogao bih zakoračiti, recimo, u ono što je mislim domen Suda, jer nije na meni da odbacim bilo kakve testove. Dakle, da - ja znam da to pravilo možda nije primereno za jednog stručnjaka. Ali naravno, tu postoji i jasno upozorenje da postoje slučajevi u kojima su pravila prekršena do te mere da je zaista logičan efekat prepoznavanja potpuno odsutan. U tom slučaju, bar mislim da bi trebalo da bude poznato, da bi Sudu trebalo dati do znanja da postoji stvarni problem. Ja ovde ne želim da kažem da bih ja želeo da navedem Sudu šta Sud mora da zaključi u takvom slučaju."

Pretpostavljam da i dalje stojite iza toga što ste rekli?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Naravno, ja uopšte ništa ne propisujem Sudu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pitali su vas tokom glavnog ispitivanja o tome šta se dešava u Engleskoj kada Sud utvrdi kršenje pravila. Da li vam je poznato... da se malo pozabavimo tim... da li vam je poznato ako u Engleskoj dođe do kršenja *PACE* pravila, da se identifikacija ne izbacuje automatski iz spisa, nego da Sud procenjuje sve okolnosti, kako bi odlučio da li će se možda ta identifikacija i dalje zadržati u spisu, ali da će se odlučivati o njenoj težini i tako dalje?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da. Tačno se iste stvari događaju i u Holandiji gde ministar pravde propisuje neka pravila. Ali to je još uvek na Sudu da li će da prihvati identifikacije.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Isto važi i u Sjedinjenim Američkim Državama, zar ne? Vi ste to opisali u vašoj knjizi *Identifikacija Ivana*, Neils protiv Biggersa. A kasnije je to potvrđeno i u odluci Manson. U Sjedinjenim Američkim Državama ako dođe do kršenja pravila, ukoliko se zaključi da je bilo sugestivnosti tokom procedure ili tokom pokazivanja seta fotografija, onda Sud prilikom odlučivanja šta će da uradi sa identifikacijom procenjuje varijable procenjivača. Da li je to tačno? Ovo je gledanje na stvari kao...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Nisam stručnjak za američko pravo.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, ovo je odluka koju ste citirali u svojoj knjizi, pa sam mislio da ste upoznati s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Opisali ste... čini se da ste opisali sadašnju praksu a ja nisam stručnjak za to.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ali ako vi to tako opišete, ja to mogu lako da prihvatim, to tumačenje američkog prava. Međutim, ja nisam stručnjak za to.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Shvatam.

ADVOKAT TOPOLSKI: Izvinjavam se što prekidam. Ako se gospodin Whiting i dalje bude bavio ovim predmetom, ja neću ništa reći o američkim okolnostima, ali malo me

brine kako je on ostavio situaciju u Engleskoj sa svedokom na stranici broj 2, redovi 10 i 11, tamo gde govori o tome da će Sud odlučiti da li će prihvatiti identifikaciju a onda razmotriti dokaznu težinu. To, koliko sam ja shvatio, nije situacija. Sudija tamo odlučuje o prihvatljivosti i prilikom odlučivanja o prihvatljivosti, uzima u obzir da li je došlo do kršenja procedure. I ako sudija smatra da je dokaz prihvatljiv, bez obzira na kršenja pravila, onda će to biti uvršteno u spis. A porota će odlučivati koju težinu pridati tom dokazu. Tako da rad porote kojim se bavi sudija u Engleskoj nema nikakve veze sa težinom. Jer kad jednom postane prihvatljivo, to postaje predmet onoga ko istražuje činjenice da odluči koju će im težinu pripisati. Kao što sam rekao, ništa ne govorim o američkom iskustvu. To nije moja oblast.

ADVOKAT GUY-SMITH: A siguran sam da gospodin Whiting zna da je i u američkom zakonu to pitanje prihvatljivosti a ne pitanje težine.

TUŽILAC WHITING: Pa, kada je reč o engleskom pravu, ja sam se oslonio na *Predmet Kraljica protiv Forbesa*, i koliko sam ja shvatio, a to je zaista područje u kom nisam stručnjak, ukoliko dođe do kršenja u pravilu i sudija prihvati te dokaze, onda će porota biti obavestena o tom kršenju pravila.

ADVOKAT TOPOLSKI: Da.

TUŽILAC WHITING: I to sam mislio da kažem kada sam rekao da će se onda govoriti o težini.

ADVOKAT TOPOLSKI: Apsolutno. Dozvolite mi da objasnim. Da, to je bio predmet u Gornjem domu, *Predmet Kraljica protiv Forbesa* i tamo je rečeno da prilikom ocenjivanja koju težinu procenjivač o činjenicama treba da dokazima, sudija treba da obavesti porotu da je možda došlo do kršenja pravila, i onda porota ta kršenja mora da uzme u obzir kada procenjuje težinu. A ja sam sada govorio o tome šta radi sudija, a ne o onome šta se dešava kada to izađe iz ruku sudije i dođe pred porotu. Prema tome, u pravu ste.

TUŽILAC WHITING: Da, upravo sam to i ja mislio kada sam postavio pitanje.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U svakom slučaju, ako govorimo o testu u *Predmetu Neils*, vidimo između ostalog da ako Sud zaključi da je bilo davanja nekih sugestija, dakle ne samo da je postojala mogućnost za to, nego da je zaista došlo do pristrasnosti, onda će Sud takođe pogledati da li je svedok imao priliku da vidi osumnjičenog, koliko je bio pažljiv, koliko je bio tačan u prethodnim opisima, stepen sigurnosti, koliko je vremena proteklo između zločina i same identifikacije, to su faktori koji se moraju uzeti u obzir. Da li vam je to poznato?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, moram reći da je ova diskusija malo van mog delokruga, ali ono što ja pokušavam da kažem u paragrafu broj 21 jesu zapravo dve stvari. Kao prvo, kršenje pravila obično slabi test, sigurno ga ne ojačava. I kao drugo, može da se desi da je test toliko oslabljen da više ništa ne pokazuje. To je sve.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, nisam želeo da ulazim u nijanse odluke u *Predmetu Neils*. Ono što sam ja hteo da kažem i da vidim da li ćete se složiti sa tim je sledeće: ako dođe do problema, da se na taj način izrazim, do problema sa sistemskim varijablama, onda je sasvim razumno, zar ne, da Sud proceni varijable procenjivača kada utvrđuje težinu tog problema. Da li se slažete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Ne generalno. To može takođe da bude od koristi. Međutim, ima situacija u kojima ništa ne fali varijablama procenjivača. Svedok je imao perfektan pogled, dovoljno dugo, nema razloga da se koleba da li se seća krivca. Međutim, sistemske varijable su toliko iskrivljene, da je to njega dovelo do pogrešnog odgovora. To je još uvek moguće.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je moguće. Ali ono što vas ja pitam je sledeće: da li Sud može da ima poverenja kada procenjuje probleme sa sistemskim varijablama, ukoliko uzme u obzir varijable procenjivača?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da li se slažete s tim?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne. Možda je to ono što vi želite da čujete, ali moje mišljenje je da bi Sud uvek trebalo da uzme u obzir varijable procenjivača a neke varijable procenjivača su neophodni uslovi za dobro prepoznavanje, ali nikad dovoljni uslovi da objasne rezultate testa. Jer čak iako svedok nema nikakve sumnje kako je počinilac izgledao, još uvek je moguće tog svedoka usmeriti na to da pokaže fotografiju nevine osobe. Prema tome, varijable procenjivača su potrebne ali nisu nikad dovoljne. Nikad ne možete da kažete: "Budući da su varijable procenjivača dovoljno dobre, više nam ne treba sistem varijabli."

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ne, ja to nisam ni sugerisao.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: U redu.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Ono što ja kažem profesore jeste da kada se procenjuju problemi sa sistemskim varijablama, da je onda važno pogledati i varijable procenjivača, jer to može da dovede do velikih razlika u načinu na koji ćete gledati na kršenje sistemskih varijabli. Vi se s tim ne slažete?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, mislim da je to pogrešan način na koji ste to izrazili. Uvek je važno da Sud uzme u obzir i varijable procenjivača. Ali po mom mišljenju, ne može logički, ne govorimo sada da ne može pravno da se to uradi, ali vi logički ne možete da prihvatite rezultate identifikacije ukoliko je sve bilo u redu sa varijablama procenjivača a došlo je do velikih problema sa sistemskim varijablama. Prema tome, način na koji se ja izražavam ovde je sledeći – naravno da Sud uvek mora da proceni varijable procenjivača. To je izuzetno važno. Ali nikada ne mogu jedne varijable predstavljati kompenzaciju za druge.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vratimo se na Gary Wellsa, Gary Wells je napisao jedan članak koji sam vam dao pod naslovom "Šta ne valja u Mensonovom testu"?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: On je pisao o nekim problemima i ne morate da prolazite kroz tekst...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je njegov članak sa interneta, zar ne?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, to je tekst na njegovoj internet stranici, isti članak koji ste vi citirali u svom izveštaju.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Samo sam želeo da se podsetim.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: To je članak koji je objavljen na internetu i to je radna verzija tog članka?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Zamoliću gospodina Younisa da vam to preda. Taj članak je ovde.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: I on tamo ponovo iznosi neka pravila, zar ne?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa, on govori o istom ovom testu o kom smo mi govorili, koji se primenjuje u Sjedinjenim Američkim Državama, to je Neilsov test a ponovo je to definisano u *Predmetu Manson*, da ukoliko se zaključi da je bilo davanja nekih sugestija, onda treba pogledati uslove pod kojima je obavljena identifikacija, da se utvrdi da li je ta identifikacija prihvatljiva. I on ima neke kritike na test i razmatra alternativna pravila u slučaju da dođe do zaključka da je došlo do sugestija u proceduri, da li bi onda identifikaciju trebalo izuzeti samu po sebi. Želim da vam pročitam šta se tu kaže.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je oko preporuka.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Vidim da ova stranica nema broj. To je... to je prema kraju... To je stranica na kojoj piše "finalne beleške", na samom dnu stranice.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Da, to je ukazivanje na dokaze, zar ne?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Da, jeste. Tačno. Na stranici gde piše "finalne beleške". Pročitaću vam paragraf, prvi paragraf koji počinje sa "koliko god" i želim da čujem šta vi mislite kad vam pročitam: "Koliko god je privlačna ideja da se stvar automatski isključi, ona ipak zanemaruje činjenicu da je postojala logika u zaključku suda u *Predmetu Manson*, da to treba zadržati. Uzmite, na primer, situaciju u kojoj smo sigurni da očevidac ima pouzdano sećanje. Na primer, radi se o kidnapovanju gde je počinilac držao žrtvu više dana i nikad nije nosio masku. Svetlo je bilo dobro. Žrtva je lice počinioaca mogla da posmatra satima. Svedok je detaljno mogao da opiše položaj, veličinu ožiljaka na licu počinioaca. Pretpostavimo da je identifikacija održana samo nekoliko sati nakon što je žrtva oslobođena ali su okolnosti bile jako sugestivne, s obzirom da lažni učesnici na izbornom predočavanju nisu odgovarali opisu osumnjičenog. Imajući u vidu koliko su bile pogodne okolnosti pod kojima je počinilac viđen, da li bi bilo razumno odbaciti identifikaciju samo zbog toga jer lažni učesnici nisu odgovarali osumnjičenom? To je jedan ekstremi primer, ali ilustruje osnovnu stvar. Sud je u *Predmetu Manson* konkretno zaključio da bi automatsko izbacivanje identifikacije

samo na osnovu toga da je zaključeno da je došlo do davanja sugestija, bilo protivno interesima pravde." Da li se slažete ili ne slažete sa ovim pogledom Gary Wellsa?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne slažem se. Ne slažem se tu, na samom početku gde on kaže "pretpostavimo sada" jer je to jedan hipotetički primer. Jer on kaže, pod tim okolnostima gde je počilnac dobro viđen, ima ožiljke i tako dalje – svedok tu jednostavno ne može da pogreši. Tu se od nas traži da pretpostavljamo. Svedok jednostavno ne može da pogreši. Da li je uopšte važno kako proveravamo takvog svedoka? Čini se da se sugeriše da u slučajevima kidnapovanja, čak i dugotrajnog kidnapovanja i dugog vremena provedenog u blizini otmičara, nikad ne može da dođe do pogrešne identifikacije. Ja vam kažem da to nije slučaj. Dao sam vam u primer iz moje knjige o slučaju Valuse. Tamo je svedok gledao gospodina Valusea više od godinu dana i još uvek su ti svedoci bili sasvim u krivu. Prema tome, ova pretpostavka nije razumna. Pretpostavka da pod tim okolnostima svedok ne može da pogreši je pogrešna. Svedok može da pogreši. I ukoliko nema drugih dokaza i ukoliko vam dokazi iz identifikacije zaista trebaju, jer nemate nikakvih drugih dokaza da osumnjičenog povežete sa tom otmicom, i ukoliko sve zaista zavisi samo od identifikacije, onda imate sve razloge da poštuju pravila. Jer jednostavno ne možete da kažete da greška pod takvim okolnostima nije ljudski moguća. Mi znamo da jeste. I ako pogledamo ovaj spisak od 40 predmeta koje spominje Gary Wells, u nekima od njih ima i slučajeva otmice, gde su okolnosti bile slične, a vidimo da je ipak je došlo do grešaka. Dakle...

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Prema tome, ako je cilj testa to da se kaže da je taj dokaz identifikacija od suštinske važnosti da se osumnjičeni poveže sa zločinom, onda svakako treba slediti pravila.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Samo još nešto u vezi ovog poslednjeg, vi ne kažete da u bilo kom od tih 40 predmeta ima primera da je bilo nešto slično ovom primeru.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Ne, oni bi mogli da budu tog tipa. Ja sam lično video mnoge od tih primera i ne vidim nijedan razlog zašto to ne bi trebalo da bude tamo. Prihvatanje nepouzidane procedure identifikacije je pojačano nekom vrstom verovanja da svedoci ne mogu da pogreše. A svedoci mogu da pogreše na neverovatan način kada je reč o identifikaciji lica.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: A kada je već reč o tih 40 predmeta koje ste spomenuli, složit ćete se da se u 30 tih predmeta radilo samo o jednom svedoku. Jedan svedok u 30 od 40 predmeta?

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, to su žrtve. U tom radu zovu ih žrtvama.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: U redu.

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: To je upravo situacija koju on opisuje. I da je žrtva toliko sigurna da ne može da pogreši.

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Pa...

SVEDOK WAGENAAR – ODGOVOR: Pa, zbog toga imamo test. Zašto se onda taj test ne bi izveo na pravi način?

TUŽILAC WHITING – PITANJE: Nemam više pitanja. Hvala vam.

SUDIJA PARKER: Hvala, gospodine Whiting.

ADVOKAT TOPOLSKI: Ja neću dodatno ispitivati.

SUDIJA PARKER: Hvala.

ADVOKAT TOPOLSKI: Koliko sam shvatio, niko od mojih kolega neće.

SUDIJA PARKER: Možda nemaju šansu. Profesore, verovatno ste zaključili iz ovoga da su svi zastupnici izvršili svoje obećanje da će vaše ispitivanje biti završeno danas. Došli smo do kraja vašeg svedočenja. Pretresno veće vam se zahvaljuje na pomoći. Hvala vam što ste došli danas ovde da svedočite. Sada možete da idete i da se vratite svojim drugim interesovanjima. Hvala vam.

(svedok napušta sudnicu)

SUDIJA PARKER: I to nas dovodi do pitanja da li ima još nekih pitanje koja...

ADVOKAT GUY-SMITH: Vrlo kratko. Pregledao sam transkript i mislim da na 109. stranici, 25. red, verujem da je profesor rekao "osumnjičeni"... rekao je "osumnjičeni mogu da pogreše na neverovatan način".

SUDIJA PARKER: Ja sam shvatio da je rekao "svedoci".

ADVOKAT GUY-SMITH: Da, i ja takođe. I ja takođe.

SUDIJA PARKER: To verovatno znači da nas dvojica nismo u pravu.

ADVOKAT GUY-SMITH: Verovatno je tako, ali ne bih želeo da nas tako identifikuju.

SUDIJA PARKER: Pitanje je da li Pretresno veće treba da zaseda u ostatku ove nedelje. Jer pretpostavljam da je dokazni postupak Odbrane završen?

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, tako je.

SUDIJA PARKER: U sva tri aspekta?

ADVOKAT TOPOLSKI: Pa, osim...

SUDIJA PARKER: Nekih po *Pravilu 92bis* potencijalnih svedoka?

ADVOKAT GUY-SMITH: Da.

SUDIJA PARKER: Gospodine Whiting, izvolite?

TUŽILAC WHITING: Časni Sude, mi želimo da uvrstimo tri izjave u postupku pobijanja. Dve te izjave po *Pravilu 92bis* biće spremne do sutra. Oko prve dve izjave usaglasili smo se sa Odbranom i neće biti spora. U vezi sa trećom postoji spor i to spor sa zastupnikom gospodina Limaja. I složili smo se, ukoliko nam to Sud dozvoli, da ćemo to uraditi u pisanoj formi. Mogao bih da priložim vrlo kratak dokument koji objašnjava zašto mi smatramo da je ovo pobijanje merodavno i da zastupnici Odbrane mogu da odgovore i onda se može razmatrati. A mislim da se sve to može obaviti ove nedelje. Isto tako, želeo bih da sugerišem da odredimo neku vrstu roka u kom sve izjave po *Pravilu 92bis* koje idu u dokaze moraju da budu podnesene, kako se sve to ne bi odugovlačilo. Ne znam šta je to prikladno. Mislim da nema iznenađenja, ali bilo bi dobro da se tako uradi.

SUDIJA PARKER: Da li to znači da ste saglasni, gospodine Whiting, da Pretresno veće nema potrebe da čuje ništa više u obliku usmenih dokaza, pobijanja ili pitanja bilo koje prirode, i sve što još treba da se uradi u ovom predmetu može da se uradi u pismenom obliku?

TUŽILAC WHITING: Tako je.

SUDIJA PARKER: Vrlo dobro. I vi pretpostavljate da će vaši pismeni materijali doći pred Pretresno veće već sutra. Da li je to tačno?

TUŽILAC WHITING: Da, sutra. Mogu da vam kažem da će ove dve dogovorene izjave za pobijanje doći već sutra, a prilično sam siguran da uz našu treću spornu izjavu mogu da podnesem zahtev takođe sutra.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Gospodine Khan, ako je ovo urađeno, da li je onda petak dobar rok za vas?

ADVOKAT KHAN: Da, biće. To je jedna sasvim kratka stvar i mi ćemo se samo fokusirati na to šta su prikladni dokazi za fazu pobijanja.

SUDIJA PARKER: Da li je onda petak nakon toga dovoljno dobar da se vaše formalnosti po *Pravilu 92bis* završe?

ADVOKAT KHAN: Časni Sude, sve formalnosti koje Odbrana treba da obavi, koliko sam ja shvatio, a možda će mi i Sekretarijat u tome pomoći, već su obavljene. Naravno, vi ste već jedno vreme zabavljeni rešavanjem našeg pismenog podneska. Mi smo naš formalni zahtev prosledili Sekretarijatu i sada je na Sekretarijatu da se završe svi administrativni detalji.

SUDIJA PARKER: Vrlo dobro.

ADVOKAT KHAN: Što pre može. I časni Sude, čim sekretar bude mogao da organizuje logistiku, to će se i obaviti. Časni Sude, naravno, na vama je da odlučite, ali mi se čini da nije neophodno sada dati rokove, jer smatram da svi možemo da verujemo da će Sekretarijat na vreme da izvrši svoju dužnost u vezi s tim.

SUDIJA PARKER: Hvala. Gospodine Guy-Smith?

ADVOKAT GUY-SMITH: Da. Ja mislim da možda gospodin Whiting ima i četvrtu izjavu za pobijanje o kojoj još nije razmislio. Ovo je predmet stalne argumentacije, ali u slučaju da postane tema, pobrinućemo se za ovo tokom nedelje. On sigurno ima tri, možda će imati i četvrtu, o čemu se razgovara.

SUDIJA PARKER: Vi ste...

ADVOKAT GUY-SMITH: Pokušavam da mu dam malo nade.

SUDIJA PARKER: Pitanje je: da li ste vi završili vaše procedure?

ADVOKAT GUY-SMITH: Moje procedura je završena. Nemamo nijedan prigovor... primetio sam da ste pomenuli pobijanje ali sam želeo da se uverim da nemamo nameru da uložimo prigovor.

SUDIJA PARKER: Gospodine Topolski, da li vi imate nešto?

ADVOKAT TOPOLSKI: Vidim koliko je sati. Ne bih želeo da otežam situaciju optuženima za povratak u Pritvorsku jedincu. Biću kratak. Imamo više izjava po *Pravilu 92bis*. Sada ih svedoci potvrđuju na Kosovu/Kosovë. Nadao sam se da ću podneti zahtev u vezi sa ovim dobro poznatim delom zakonodavnog akta *Načini i sredstva*, da bih mogao da ubedim Pretresno veće da se ne veže toliko za *Pravilo 92bis*, jer u svetlu onoga što ste vi gospodinu Khanu ranije rekli, ne usuđujem se da se približim toj temi, jer sam tu temperaturu osetio na svojoj koži. Časni Sude, u tom smislu, mi smo sada u rukama drugih. Časni Sude, pretpostavljam da će Sekretarijat ili neko drugi odavde da ode dole na Kosovo/Kosovë i ispuni i kompletira sve formalnosti. Ja bih bio veoma zahvalan ako mi ne biste odredili datum, jer ne mogu da obećam da ću to do tada završiti, jer se bojim da nisam u poziciji da to i uradim, pošto to nije pod mojom kontrolom.

SUDIJA PARKER: Da li to znači da ste završili sve što ste vi morali da završite?

ADVOKAT TOPOLSKI: Sada čekamo na potvrdu sadržaja nekih od izjava sa Kosova/Kosovë. Prema tome, konkretno odgovor na vaše pitanje u ovom trenutku je ne. Međutim, pobrinuću se pre nego što napustim Hag sutra, dakle u sredu, da mi sve završimo, jer ću reći ljudima na Kosovu/Kosovë da to urade...

SUDIJA PARKER: I onda će vaša situacija biti ista kao i situacija sa gospodinom Khanom?

ADVOKAT TOPOLSKI: Da. Ali još uvek ne bih želeo da se utvrdi jedan konkretan datum, s obzirom da nisam u situaciji da kontrolišem proces. Nadam se, časni Sude, da shvatate šta kažem...

SUDIJA PARKER: Fiksiraćemo datum za gospodina Khana, tako da ne brinete.

ADVOKAT TOPOLSKI: Daćemo sve od sebe.

SUDIJA PARKER: Ali želim da budem siguran da ćete vi u narednih dan ili dva doći do faze u kojoj će onda sve ostalo biti u rukama Sekretarijata?

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, to mogu da obećam i učiniću sve što mogu kako bi to bio slučaj.

ADVOKAT KHAN: Izvinjavam se. Časni Sude, samo jedna kratka stvar pre nego što završimo. Časni Sude, možda se sećate da je pre nekog vremena gospodin Mansfield spomenuo činjenicu da će gospodin Churcher dostaviti jedan kratak dodatak izveštaju kao odgovor gospodinu Clarku na izjavu svedoka po *Pravilu 92bis*. Časni Sude, taj dodatak je jutros dostavljen Sekretarijatu. I nadam se da može, administrativno gledajući, da se pridoda dokaznom predmetu Odbrane broj DL13, to je izveštaj gospodina Churchera?

SUDIJA PARKER: Da, to će biti urađeno. Dakle, postaće deo dokaznog predmeta Odbrane broj DL13. Sada ćemo da prekinemo sa radom iz pomenutih razloga. Mislim da smo napravili raspored rada i da je situacija jasna. Ukoliko bude nekih nepredviđenih teškoća sa izjavama ili sa vašim podnescima, stupite u kontakt sa osobljem Pretresnog veća i možemo, ukoliko bude potrebno, da zakažemo još jednu raspravu. Sada prekidamo sa radom sve dok ne završimo sa razmatranjem svih pismenih podnesaka. I onda ćemo održati raspravu na kojoj ćemo saslušati završne reči.

ADVOKAT TOPOLSKI: Časni Sude, mislim da iz ovoga zaključujem da se nećemo sastati sve do 20...

SUDIJA PARKER: Do kraja avgusta, da.

ADVOKAT TOPOLSKI: Želimo Sudu prijatnu letnju pauzu ako do nje dođe.

SUDIJA PARKER: Još smo daleko od toga, ali se zahvaljujemo. U redu. Nadamo se da ćete se i vi oporaviti od vaših nedavnih sjajnih vesti.

Sednica je završena u 19.08 h

